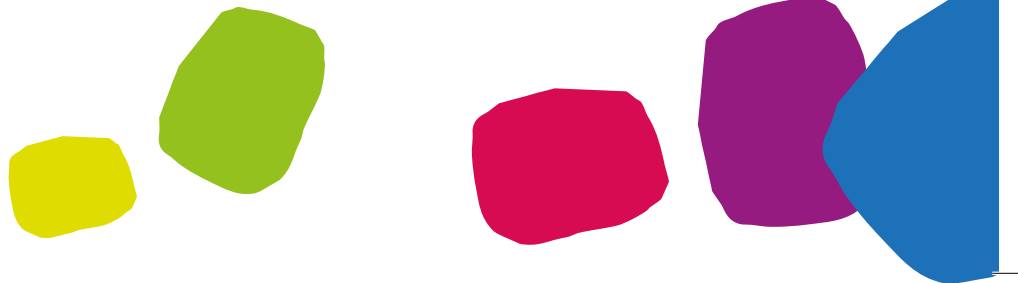

Rûteplanner Spoar 8 groep 7 - NL

De Rûteplanner wiist dy it paad
troch dyn Fryske lessen!

Route groep 7

overzicht van lesmomenten en onderdelen

lesmoment	type	titel/inhoud	(hoofd)doelen*
1	Taalactiviteit	Mei wa praat ik? - Met wie spreek ik? - Een drama-spel met telefoongesprekken.	Luisteren A1A2 In gesprek A1/A2
2	GRIP	BasisFrisia - woordenschattoets	
3	Spelling en schrijven	ij en Meunstertún	
4	Boekles	Dingeman krijt wjukken - ideeën in de lesbrieff	Luisteren A1/A2 Lezen A1/B1 In gesprek A1/A2
5, 6, 7, 8	Project	Opfalle mei rym - Opvallen met rym - De leerlingen maken een Friese rap. Met individuele opdrachten	Spreken A2/B1 Schrijven A2/B1
9	Spelling en schrijven	oa en Meunstertún	
10	Taalactiviteit	Kom yn beweging - Kom in beweging De leerlingen nemen een video op om mensen in beweging te krijgen.	In gesprek A2 Spreken A2
11, 12, 13, 14	Project en observatie	Wêr silsto op traktearje? - Waar ga jij op trakteren? - De leerlingen schrijven een recept voor een gezonde traktatie en presenteren dat. - Het observatie-instrument 'Skriftlike ynstruksje' ('Schriftelijke instructie') kan worden ingezet.	Spreken A2 Schrijven A2 In gesprek A2
15	Spelling en schrijven	oe en Meunstertún	

lesmoment	type	titel/inhoud	(hoofd)doelen*
16	Boekles	Silke en miss Dee - ideeën in de lesbrief	Luisteren A1/A2 Lezen A1/A2 In gesprek A1/A2
17, 18, 19, 20	Project	Hús te keap - Huis te koop - De leerlingen maken een advertentie voor hun eigen huis. Met individuele opdrachten.	Schrijven A2
21	Spelling en schrijven	ie en Meunstertún	
22	Taalactiviteit	Reis troch de romte - Reis door de ruimte - De leerlingen leren over de ruimte en maken een schootboek over een zelfgekozen ruimte-onderwerp.	Lezen A2 Schrijven A2
23, 24, 25, 26	Project	By pake en beppe op skoalle - Bij opa en oma op school - De leerlingen houden in interview met opa en oma over hun schooltijd. Met individuele opdrachten.	Schrijven A2/B1 In gesprek A2/B1
27	Spelling en schrijven	ea en Meunstertún	
28	Taalactiviteit	Us skoalreiske - Ons schoolreisje - De leerlingen schrijven een programma voor een schoolreisdag.	In gesprek A2 Spreken A2
29	Grip	Leesbegrip - toets	
30	Spelling en schrijven	oai en Meunstertún	

- Taalactiviteit
- Project
- Leesactiviteit: Boekpromotie
- Spelling en schrijven
- Evaluatiemoment

Aan het eind van het schooljaar (mei-juni) kunnen leerlingen van groep 7 meedoen aan het Lyts Frysk Diktee. Houd daarvoor de nieuwsberichten in de gaten.

* Aan deze taaldomeinen en niveaus wordt met name gewerkt. De doelen en niveaus kunnen per groep en zelfs per leerling verschillen. Tips hiervoor worden gegeven in de handleidingen bij de onderdelen. Omdat taal altijd over meer gaat dan de taal, wordt ook gewerkt aan doelen voor andere vakgebieden.

Taalactiviteiten

1 Mei wa praat ik? - NL

Handleiding voor de leerkracht

De leerlingen oefenen met het voeren van een telefoongesprek aan de hand van drama-spellen.

Doelen

Met deze taalactiviteit wordt gewerkt aan de volgende doelen:

- De leerlingen kunnen uit telefoongesprekjes afleiden met wie de Leerkracht aan het bellen is (Luisteren/A1/Kan namen, getallen en bekende woorden verstaan, Luisteren/A2/Kan begrijpen waar Friezen die met elkaar praten het over hebben).
- De leerlingen bedenken een situatie waarin ze iemand moeten bellen om iets te vragen en spelen dat telefoongesprek na (In Gesprek/A1/Kan informatie vragen of geven, In Gesprek/A2/Kan iemand begroeten, afscheid nemen en bedanken, In Gesprek/A2/Kan met bekenden en vreemden een gesprekje beginnen, In Gesprek/A2/Kan een plan of idee voorleggen en bespreken en afspraken maken).

Voorbereiding

- Bedenk op welk niveau jullie bezig gaan met deze activiteit. Zie bij 'beschrijving' en 'differentiatie' voor de verschillende niveaus en doelen waar aan wordt gewerkt.
- Bekijk de 'helpblêden' die nodig zijn voor de introductie. Voor niveau *: Raadspelletje: 'mei wa praat ik?'. Bedenk eventueel andere telefoongesprekjes, maar zorg er daarbij steeds voor dat er gebeld wordt met een vraag. Voor niveau ** en ***: Inspringspel: 'wa ha ik oan de telefoon'? Print voor het inspringspel het 'helpblêd' en knip de kaartjes alvast los. Knip van zowel bijlage 1 (personen) als bijlage 2 (de reden om te bellen) zo veel kaartjes als er leerlingen zijn en zorg dat die kaartjes bij elkaar horen.
- De 'helpblêden' zijn te vinden bij 'Toegevoegde materialen' bij deze Taalactiviteit.
- De leerlingen gaan in tweetallen werken. Denk alvast na over de samenstelling van de tweetallen. Denk daarbij ook aan thuistaal en taalniveau.
- Denk na over de opdracht: zijn de leerlingen helemaal vrij in het kiezen van een onderwerp voor hun telefoongesprek? Of wordt er een opdracht meegegeven aan de tweetallen?
- Zorg voor telefoons die de leerlingen kunnen gebruiken bij de opdracht. Dat kunnen echte of speelgoedtelefoons zijn, maar bijvoorbeeld een blok hout uit de bouwhoek kan ook prima dienst doen als telefoon.

Beschrijving

1. Introductie van het onderwerp.

Speel het spelletje als introductie van de opdracht.

Niveau *: De Leerkracht speelt een telefoongesprek na. De leerlingen horen alleen wat de leerkracht zegt en moeten raden wie de leerkracht aan de telefoon heeft. Suggesties voor

dit raadspelletje staan op het 'helpblêd Riedspultsje: mei wa praat ik?'. Zorg ervoor dat je als Leerkracht het telefoongesprek altijd netjes begint en afsluit en dat je duidelijk jouw vraag stelt. Dat moeten de leerlingen straks in de opdracht ook doen.

Niveau ** en ***: Deel de kaartjes van 'helpblêd Ynspringspul: wa ha ik oan 'e telefoon?' uit. Geef elke leerling twee kaartjes: één van bijlage 1 (personen) en één van bijlage 2 (de reden om te bellen). Zorg ervoor dat de twee kaartjes niet bij elkaar horen. (Dus de persoon 'mem fan Jitse' (moeder van Jitse) moet niet het kaartje 'Do bellest de mem fan Jitse om te freegjen oft Jitse alwer better is' (Jij belt de mem van Jitse om te vragen of Jitse al weer beter is) krijgen).

Speel het spel zo: één leerling begint met het opnemen van de telefoon. Bijvoorbeeld: 'Goeiemoarn, it is mei de mem fan Jitse' (Goedemorgen, het is met de moeder van Jitse). Alle leerlingen kijken nu op hun kaartje of zij het kaartje hebben waar de reden op staat om de moeder van Jitse te bellen. De leerling die dat kaartje heeft, pakt de andere telefoon en begint het praatje. Wijs de leerlingen erop dat ze zich netjes voorstellen aan de telefoon, dat ze elkaar uit laten spreken, dat er een antwoord op de vraag komt (zelf bedenken!) en dat ze netjes afsluiten. Als het eerste gesprekje klaar is, mag de volgende leerling de telefoon opnemen, bijv.: 'Mei de resepsje fan camping 'It fûgeltsje' (Met de receptie van 'It fûgeltsje') enz.

2. Uitleg van de activiteit.

Vertel de leerlingen dat zij zelf in tweetallen een telefoongesprek gaan bedenken. Wijs de leerlingen op een aantal eisen aan dat gesprek: open het gesprek door je voor te stellen, stel een duidelijke vraag, bedenk een antwoord en sluit het gesprek netjes af. De 'Helpkaart – Telefoanpetear' kan helpen. Die is te vinden bij 'Toegevoegde materialen' bij deze Taalactiviteit.

Voor niveau * is een kort zakelijk gesprek genoeg. Op niveau ** moet het telefoongesprek meer interactie hebben. Laat de leerlingen bijvoorbeeld meerdere vragen en antwoorden bedenken of doorvragen op antwoorden die zijn gegeven. Als jullie de opdracht op niveau *** doen, moet daarnaast in het telefoongesprek ook duidelijk een gevoel of mening naar voren komen. Natuurlijk blijven de leerlingen netjes aan de telefoon.

3. Het bedenken en oefenen van het gesprek.

De leerlingen denken na over de inhoud van hun gesprek. Tussen welke personen gaat het gesprek? Hoe openen ze en wat zullen ze vragen? Krijgen ze hun antwoord meteen of zal het wat moeite kosten om een goed antwoord te krijgen? Is het een zakelijk gesprek of komen er ook emoties bij kijken? Bij niveau * zal het vooral gaan om het gebruiken van het Fries. Hoe stel je jezelf voor in het Fries, hoe stel je een vraag en geef je antwoord en hoe sluit je een gesprek netjes af in het Fries. Bij niveau ** is het gesprek wat langer en ligt de nadruk op het krijgen van de informatie die je wilt hebben. Welke vragen moet je stellen? Bij niveau *** is meer ruimte voor emoties en meningen in het gesprek. In welke stemming is de persoon die belt? (blij, verdrietig, kwaad, haastig?) Hoe reageren de personen op elkaar? Wat vinden ze van elkaars antwoorden? Maar denk erom: het blijft netjes aan de telefoon. Hoe laat je jouw emoties en mening horen en blijf je toch netjes? Denk ook om de tijd.

4. De leerlingen laten hun gesprek horen aan de klas.

Het telefoongesprek dat de leerlingen hebben bedacht, spelen ze nu uit voor de klas.

5. Bespreek de opdracht na.

Praat na over de telefoongesprekken. Hoe was het om een Fries telefoongesprek te houden? Konden de leerlingen de juiste antwoorden vinden? Begrepen de personen aan de telefoon

elkaar? Is iedereen netjes gebleven? Zouden de leerlingen het aandurven om een echt telefoongesprek in het Fries te houden?

Differentiatie

In de beschrijving zijn drie niveaus aangegeven waarop gewerkt kan worden in deze activiteit. Hoe meer sterretjes er staan bij het niveau, aan hoe meer doelen er gewerkt wordt. De doelen van niveau * worden automatisch afgevinkt in het 'referinsjeramt'.

De extra doelen van niveau ** en *** worden niet automatisch afgevinkt in het 'referinsjeramt'. Om inzicht te krijgen in de ontwikkeling van de individuele leerlingen kunnen de observatie-instrumenten gebruikt worden. Zie het kopje 'Evaluatie'.

- Niveau *: De leerlingen bedenken een telefoongesprek. Ze stellen zichzelf daarin netjes voor, stellen een vraag en krijgen antwoord en sluiten het gesprek netjes af. Ze werken aan de doelen die boven deze taalactiviteit staan.
- Niveau **: De leerlingen spelen het inspringspel 'Wa ha ik oan 'e telefoan' en bedenken een telefoongesprek. Ze stellen in hun telefoongesprek meerdere vragen of vragen verder door op een vraag. Het gesprek is wat complexer. Er wordt dan gewerkt aan: Lezen/A1/ Kan korte eenvoudige opgeschreven aanwijzingen opvolgen, Luisteren/B1/Kan korte gesprekjes begrijpen, Spreken/A2/Kan iets vertellen.
- Niveau ***: De leerlingen laten in hun telefoongesprek horen hoe ze zich voelen en/of wat hun mening over iets is. Als op dit niveau wordt gewerkt, dan wordt er ook gewerkt aan: In Gesprek/A2/Kan zeggen wat hij/zij ervan denkt, In Gesprek/B1/Kan zeggen wat hij/zij voelt, In Gesprek B1/Kan op gevoelens van anderen reageren, Spreken/B1/Kan vertellen over gebeurtenissen en daarbij gevoelens en reacties beschrijven.

Er kan per tweetal worden bekeken op welk niveau deze taalactiviteit kan worden gedaan. Zo is het uitdagend genoeg voor leerlingen die al beter thuis zijn in het Fries en overzichtelijk genoeg voor leerlingen die minder thuis zijn in het Fries.

Stimuleer de leerlingen om in het overleg over de opdracht samen Fries te spreken, om zo te werken aan de 'in gesprek'-doelen. Daag Friestalige leerlingen uit om hun taal vast te houden, ook als zij samenwerken met leerlingen die niet Friestalig zijn. Op die manier helpen zij niet-Friestalige leerlingen bij het luisteren en verstaan van het Fries.

Voor leerlingen waar de spreekdrempel echt nog te hoog voor is, kan ervoor gekozen worden niet Fries te spreken. Zij werken dan niet aan doelen op het gebied van in gesprek gaan en spreken, maar wel aan doelen op het gebied van luisteren en verstaan van het Fries. Door het Fries van de andere leerlingen.

Als leerlingen het lastig vinden om een onderwerp voor een telefoongesprek te bedenken, bedenk dan klassikaal een aantal onderwerpen die de leerlingen kunnen gebruiken. Bijvoorbeeld het vragen van informatie voor een spreekbeurt, het houden van een telefonisch interview, het maken van een reservering voor het een of ander, enz.

De taalactiviteit kan ook gekoppeld worden aan doelen voor drama. In plaats van telefoongesprekken helemaal voor te bereiden, kan bijvoorbeeld meer geïmproviseerd worden. Of leg de nadruk op het gebruiken van de goede intonatie. Er kan ook gekozen worden om de telefoongesprekken minder 'realistisch' te maken. Laat bijvoorbeeld fantasiefiguren samen bellen of bedenk een telefoongesprek waarin de beide personages elkaar totaal verkeerd begrijpen.

Om deze taalactiviteit nog functioneler te maken, kan een vervolgoopdracht een echt telefoongesprek zijn. Moet er telefonisch een bestelling worden gedaan of een afspraak gemaakt? Laat de leerlingen dat doen.

Evaluatie

De observatie-instrumenten 'mûnling oerlis – yndividuele learling' en 'mûnling oerlis – de groep' kan bij stap 3 en 4 worden ingezet. Ook onderdelen van het observatie-instrument 'ynterview' kan worden ingezet.

De observatie-instrumenten zijn te vinden onder het kopje 'materialen' bij deze Taalactiviteit.

Gebruik de observatie om de ontwikkeling van de leerlingen te volgen en als feedback naar de leerlingen toe. Als sommige punten niet in te vullen zijn, laat deze dan leeg.

2 Frisia Basistoets

Handleiding voor de leerkracht

Met de Frisiatoetsen krijg je grip op de Friese woordenschat en grammatica. Gebruik de toetsen om een indruk te krijgen van het instapniveau én de voortgang van de leerlingen. Dat kan helpen om het Friese lesaanbod op de leerling(en) af te stemmen.

Foar wa?

De Frisia Basistoets is geschikt voor groep 7-8 in het basisonderwijs, vmbo-t en onderbouw havo/vwo in het voortgezet onderwijs.

Organisaasje

De toets bestaat uit 60 vragen en duurt 15-30 minuten. Van de vier antwoorden is er steeds één antwoord goed.

Let op: laat na het afnemen van de toets niet de goede antwoorden aan de leerlingen zien. Anders kan de toets niet gebruikt worden voor een vervolgmeting. Geef daarom alleen aan wat het percentage goede antwoorden is of het referentieniveau.

Evaluaasje

Het percentage goede antwoorden kan omgezet worden naar een referentieniveau uit het referentiekader Fries.

0-25% < A1

26-45% A1

46-69% A2

70-89% B1.1 (B1)

90-100% B1.2 (ûnderweis nei B2)

Referentieniveau's

< A1.1 betekent dat een leerling onder het A1-niveau zit.

A1.1 (=A1) betekent dat een leerling in alle gevallen een paar losse dingen van het Fries kent, zoals telwoorden, groeten, de dagen van de week enzovoort.

A1.2 betekent dat een leerling op weg is naar A2.1.

A2.1 (=A2) betekent dat een leerling korte teksten over makkelijke onderwerpen met frequente woorden uit de spreektaal begrijpt.

A2.2 betekent dat een leerling op weg is naar B1.1.

B1.1 (=B1) betekent dat een leerling langere teksten met vaak voorkomende woorden uit de schrijftaal begrijpt.

B1.2 betekent dat een leerling heel makkelijk lastigere teksten over schoolonderwerpen van meerdere bladzijden begrijpt.

B1+ betekent dat een leerling vlot lange en lastige teksten over allerlei onderwerpen begrijpt.

De Frisia Basistoets vind je bij 'leermiddelen' in Spoor 8. Klik op 'GRIP' in het linker menu en kies dan voor Frisiatoetsen - Frisia Basistoets. Klik op de knop 'Ynplanne' rechtsboven om de toets klaar te zetten voor de leerlingen.

Stavering en skriuwen

3 De letter ij

Handleiding voor de leerkracht

In deze les leren de leerlingen de spellingsregels die bij de letter ij horen. Ze oefenen met spellingsopdrachten en schrijven een korte tekst.n en skriuwe in koarte tekst.

Regels

De regels die bij de ij horen zijn:

- Als een woord altijd de ij-klank heeft, schrijven wij de ij met stipjes.

Vorbereiding

- Zorg er voor dat de apparatuur klaar staat die de leerlingen nodig hebben om de les te kunnen maken.
- Neem de les zelf van te voren door. De les is te vinden bij 'Learnmiddelen' in Spoar 8. Klik bij Meunstertún op 'Oefenmateriaal Stavering' en kies de letter ij.
- Plan de les in voor de leerlingen door op de knop 'Ynplanne' rechtsboven te klikken.

Beschrijving

1. Introduceer de regel. Dat kan door klassikaal het begin van de les op het digibord te bekijken.
2. De leerlingen gaan zelfstandig aan de slag met de opdrachten.
3. Als de opdrachten klaar zijn, kunnen de leerlingen aan de slag met de educatieve game 'Meunstertún' over woordenschat, spelling en grammatica.

Differentiatie

- Als het moeilijk is om zelfstandig aan het werk te gaan met de opdrachten, kunnen de opdrachten ook in een tweetal gemaakt worden of laat leerlingen die meer instructie nodig hebben met elkaar aan de instructietafel zitten.y de ynstruksjetafel sitte.

Let op!

Het leren van spelling staat in dienst van het schrijven van teksten. De spellingslessen hebben het doel om de leerlingen zich beter vertrouwd te voelen met het schrijven van Friese teksten en dat de kwaliteit van de eigen geschreven Friese teksten beter wordt.

Verbind de spellingslessen zoveel mogelijk aan teksten. Laat de leerlingen regelmatig zelf teksten schrijven en koppel daar het oefenmateriaal voor de spelling aan. Wijs de leerlingen bij het schrijven en nakijken van de tekst nog eens op de spellingsregels waar ze mee geoefend hebben.

Zichtbaar in de klas

Woordenlijst letter ij

bij	krije
trije	nij
frij	skilderij
snije	nijs
kij	swije

Bij het schrijven van teksten

De schrijfoopdracht

Deze opdracht kan helemaal los aangeboden worden van bovenstaande spellingsles.

- Kies een creatieve opdracht en vertel de leerlingen dat zij in het Fries zullen schrijven. Als de leerlingen zich niet vertrouwd voelen. ('ik kan niet Fries schrijven') wijs ze er dan op dat het gaat om het creatieve proces en de inhoud van de tekst en in eerste instantie niet op de correcte spelling. Bekijk 'differentiatie' voor meer mogelijkheden.
- Laat de leerlingen eerst een brainstorm doen. Waaraan denken ze bij het onderwerp en de opdracht? Wat willen ze gebruiken in hun verhaal? Laat ze een kladversie maken van hun tekst.
- Als de leerlingen tevreden zijn over de eerste versie van de tekst, kunnen zij naar de spelling kijken. Wat hebben ze geoefend in de spellingsles? Is dat in de tekst ook goed gegaan? Laat ze er eventueel met zijn tweeën naar kijken. Verbeter de fouten en schrijf de laatste versie van de tekst.
- De teksten zijn klaar! Suggesties: Laat de leerlingen de tekst aan elkaar voorlezen, maak van de teksten een boekje, bewaar de teksten in een verhalenschrift, publiceer de teksten in de schoolkrant of in een nieuwsbrief naar ouders of hang de teksten op in de klas. Dit is natuurlijk ook afhankelijk van de soort tekst die geschreven is.

Differentiatie

Als het schrijven in het Fries moeilijk is, laat de leerlingen dan in tweetallen werken. Friestalige leerlingen kunnen niet-Friestalige leerlingen helpen met de Friese woordenschat, talige leerlingen kunnen minder talige leerlingen helpen met het handig omgaan met woorden en zinnen en creatieve leerlingen kunnen minder creatieve leerlingen helpen met ideeën en vormen. Als niet alle leerlingen zich vertrouwd voelen met het schrijven in het Fries, kunnen (sommige) leerlingen de schrijfoopdracht ook in hun eigen taal doen (Nederlands of een andere taal). Laat de leerlingen die het verhaal niet in het Fries geschreven hebben de tekst vertalen met behulp van internet. De website www.frysker.nl heeft de mogelijkheid om teksten te vertalen van het Nederlands in het Fries. Laat de leerlingen de Friese versie opschrijven of uitdrukken. Laat ze in de Friese tekst op zoek gaan naar woorden die passen bij de spellingsregel waar ze mee geoefend hebben.

Boekles

4 Dingeman krijt wjukken - NL

Handleiding voor de leerkracht

De leerlingen lezen uit het boek 'Dingeman krijt wjukken' van Eppie Dam, praten er samen over en doen (een aantal) bijpassende activiteiten uit de lesbrief. De lesbrief is gemaakt door Lida Dijkstra.

Tijdpad

Afhankelijk van de keuze van de activiteiten.

Doelen

- De leerlingen ontdekken de wereld in boeken en hebben plezier bij het lezen en met elkaar bespreken van het boek.
- De leerlingen kunnen (eventueel met behulp van de illustraties) het verhaal begrijpen. (Luisteren A1/A2 - Kan een eenvoudig voorgelezen of verteld verhaal begrijpen / Lezen A1 - Kan een indruk krijgen van teksten, vooral als er visuele steun bij is).
- De leerlingen kunnen samen praten over het verhaal (In gesprek A1 - Kan informatie vragen of geven/In gesprek A2 - Kan zeggen wat hij/zij ervan denkt).

Vorbereiding

- Zorg voor een exemplaar van het boek 'Dingeman krijt wjukken'. De leesconsulent van de bibliotheek kan daar eventueel bij helpen, of bestel het boek in de webshop van de Afûk.
- Lees zelf (delen uit) het boek, zodat de inhoud bekend is.
- Lees de lesbrief in de taalactiviteit 'Boekles: Dingeman krijt wjukken' goed door en maak een keus uit de activiteiten.
- Zijn er materialen nodig voor de gekozen activiteiten? Leg die dan alvast klaar.

Beschrijving

- Een beschrijving van de opdrachten is te vinden in de lesbrief in deze taalactiviteit in Spoar 8.

Differentiatie

- Omgang met niet-Friestalige leerlingen
De leerlingen op weg naar A1-niveau mogen het Nederlands als voertaal gebruiken, de leerlingen op weg naar A2-niveau proberen Friese woorden te gebruiken en leerlingen op A2-niveau doen het in het Fries. Stimuleer de niet-Friestalige leerlingen om vaste Friese uitdrukkingen ('chunks') te gebruiken als ze het gesprek niet goed kunnen volgen. voorbeelden daarvan zijn: kinst dat noch in kear sizze? (NL = kun je dat nog een keer zeggen?), ik begryp it net (NL = ik begrijp het niet), kinst it noch in kear útlizze (NL = kun je dat

nog een keer uitleggen) of kinst dat ek nochris in kear yn it Nederlânsk sizze? (NL = kun je dat ook nog eens in het Nederlands zeggen?).

- **Taalsteun**
Vertaal moeilijke woorden in het Nederlands of laat Friestalige leerlingen dat doen. Gebruik de illustraties als steun bij de tekst door dingen aan te wijzen.
- **Meertaligheid**
Vraag leerlingen met een andere thuistaal dan Fries of Nederlands of zij veelvoorkomende woorden uit het boek in hun thuistaal kennen. Denk bijvoorbeeld aan 'lezen', 'boek', 'verboden' en 'schrijven'. Maak de woorden zichtbaar door ze op te schrijven.

Projecten

5, 6, 7 en 8 Opfalle mei rym

Handleiding voor de leerkracht

Iedereen heeft wel eens een rap gehoord. Een rap lijkt wel een beetje op een gedicht. Het valt op, omdat er een beat onder zit. In de projectopdracht schrijven en oefenen de leerlingen hun eigen Friese rap. Ze presenteren die aan de klas.

Doelen

Mei dit Projekt wurdt wurke oan de folgjende doelen.

Spreken

- op weg naar) B1 - Kan vertellen over voorvallen en daarbij gevoelens en reacties beschrijven
- (op weg naar) B1 - Kan meningen en reacties beschrijven

Schrijven

- (op weg naar) A2 - Kan een eenvoudig verhaal of gedicht schrijven
- (op weg naar) B1 - Kan ervaringen en indrukken beschrijven

Vorbereiding

- Klik door de Projektopdracht en de Nivo-opdrachten om die te verkennen.
- De leerlingen schrijven een Friese rap en presenteren die. Ga zelf van tevoren alvast op zoek naar raps die als voorbeeld kunnen dienen op leerlingen te inspireren. Dat hoeven geen Friese raps te zijn (mag natuurlijk wel).
- Denk na over de hoe de leerlingen aan de slag gaan. Verdeel de klas in heterogene groepjes van twee of drie leerlingen op basis van thuistaal en taalniveau. De niet-Friestalige leerlingen hebben zo steun aan de Friestalige leerlingen.
- Denk na over het onderwerp van de rap. Is dat helemaal vrij? Of gaat de rap over een thema waaraan jullie in de klas al werken? Of maken de leerlingen een rap bij een verhaal (sprookje?) of film? Een kader kan leerlingen helpen om richting te geven aan de opdracht.
- Denk alvast na over de presentatie. Doen de leerlingen dat 'live' voor de klas of nemen ze hun rap op en worden de filmpjes getoond bij de uitvoering van het project?

Beschrijving

1. Open met de leerlingen de 'Utlis' (NL = Uitleg) van de Projektopdracht. Lees die met elkaar door en praat over poëzie, rym en rap. Wat weten leerlingen daar al van? hebben ze weleens gedichten gelezen of gehoord? Wat weten ze van rap? Lijken gedichten en raps op elkaar? Wat is hetzelfde, wat is anders? Laat eventueel een voorbeeld van een rap horen.

2. Wijs de leerlingen op het onderdeel 'Tarieding' (NL = Voorbereiding) van de Projectopdracht. Daar vinden ze tips voor het uitvoeren van de opdracht. Bekijk de 'Tarieding' met de leerlingen. De leerlingen schrijven hun raptekst in het Fries. Het woordenboek dat rechtsboven in het menu te vinden is, kan helpen bij moeilijke woorden.
3. Praat met de leerlingen over het uitvoeren van de opdracht.
Met wie doen ze de opdracht? Als de leerlingen gaan rappen over een van tevoren bedacht thema, denk dan met de leerlingen na over dat thema. Dat kan door een gesprek over het thema of door in groepjes een woordweb te maken en die woordwebben met elkaar te bespreken. Bespreek de presentatie van de rap. Wordt het een 'live'-presentatie voor de klas of wordt het een filmpje? Voor een goede presentatie is het belangrijk om goed te oefenen.
4. Maak afspraken over de planning.
Wanneer moet de rap klaar zijn? Wanneer krijgen de leerlingen tijd om eraan te werken?
5. Begeleid de leerlingen als dat nodig is.
Denk daarbij aan het bedenken en opschrijven van de tekst, aan het oefenen van de rap op het ritme en aan het eventueel opnemen van de rap. Stimuleer de leerlingen dan om over de opdracht in het Fries te overleggen. Moedig Friestalige leerlingen aan om hun taal vast te houden, ook als andere leerlingen Nederlands praten. Zo helpen Friestalige leerlingen de niet-Friestalige leerlingen bij het verstaan en spreken van het Fries.
6. Laat de leerlingen de Nivo-opdrachten bij het project maken.
De Nivo-opdrachten zijn verdiepende (taal)opdrachten bij het project. Leerlingen zijn aan de slag met woordenschatoefeningen, teksten en filmpjes die inhoudelijk passen bij het project. Er zijn gele opdrachten voor de leerlingen die minder thuis zijn in het Fries en blauwe opdrachten voor leerlingen die beter thuis zijn in het Fries. Gele en blauwe opdrachten zijn gebaseerd op hetzelfde bronmateriaal en kunnen eventueel tegelijk uitgelegd of besproken worden.
7. Presenteer de projectopdracht.
De leerlingen presenteren hun rap.
8. Praat na de uitvoering over de opdracht.
Hoe is het gegaan? Onder 'Utfiering' (NL = Uitvoering) in de projectopdracht staan een aantal vragen die daarbij kunnen helpen.
9. Laat de leerlingen de zelfevaluatie invullen
De zelfevaluaties zijn te vinden bij 'Ekstra' in dit project.

Differinsjaasje

- Laat de leerlingen samenwerken in heterogene groepjes op basis van thuistaal en taalniveau. Binnen de groepjes kunnen de taken verdeeld worden. Taken zoals het bedenken van de tekst, het opschrijven van de tekst, het passend maken van de tekst op het ritme en ook het rappen zelf spreken allerlei talenten van leerlingen aan; zowel op talig als op creatief vlak. Benoem die verschillen en stimuleer de leerlingen om van elkaar te leren.
- De leerlingen schrijven de tekst van de rap in het Fries. Als jullie school nog niet werkt aan schrijfdoelen voor het Fries, dan hoeft de nadruk niet te liggen op Fries zonder fouten. Een fonetisch Friese tekst kan ook worden gebruikt voor de rap.

Is de praatdrempel voor sommige leerlingen nog te hoog? Dan kan ervoor gekozen worden om niet alle leerlingen in het Fries te laten rappen. Die leerlingen werken dan niet aan doelen op het gebied van het spreken, maar wel aan doelen op het gebied van luisteren en verstaan van het Fries, door de raps van de andere leerlingen.

- Met dit project kun je heel goed werken aan sociaal-emotionele thema's, zoals gevoelens en talenten van leerlingen. Dit project kan ook aansluiten bij andere thema's waar de groep mee bezig is, zowel vakinhoudelijk als maatschappelijk.

Evaluatie

Na de uitvoering van de projectopdracht kunnen de leerlingen een zelfevaluatie over de opdracht invullen. De zelfevaluatie kan in het Fries en in het Nederlands ingevuld worden. De zelfevaluaties zijn te vinden bij 'Ekstra' in dit project.

De observatieinstrumenten 'Mûnling oerlis - yndividuele learling' (NL= 'Mondeling overleg - individuele leerling'), 'Mûnling oerlis - de groep' (NL= 'Mondeling overleg - de groep') en 'Mûnlinge presintaasje' (NL= 'Mondelinge presentatie') kunnen worden gebruikt om onafhankelijk de taalontwikkeling op het gebied van oeverleggen en presenteren in kaart te brengen. Deze observatie-instrumenten zijn te vinden bij 'Ekstra' in dit project.

9 De letters oa

Handleiding voor de leerkracht

In deze les leren de leerlingen de spellingsregels die bij de letters oa horen. Ze oefenen met spellingsopdrachten en schrijven een korte tekst.n en skriuwe in koarte tekst.

Regels

De regels die bij de oa horen zijn:

- Bij de oa hoor je twee klanken: de oo en de a.
- De gebroken oa-klank klinkt als: wa. Na de breking schrijf je twee medeklinkers.

Vorbereiding

- Zorg er voor dat de apparatuur klaar staat die de leerlingen nodig hebben om de les te kunnen maken.
- Neem de les zelf van te voren door. De les is te vinden bij 'Learnmiddelen' in Spoar 8. Klik bij Meunstertún op 'Oefenmateriaal Staving' en kies de letters oa.
- Plan de les in voor de leerlingen door op de knop 'Ynplanne' rechtsboven te klikken.

Beschrijving

1. Introduceer de regel. Dat kan door klassikaal het begin van de les op het digibord te bekijken.
2. De leerlingen gaan zelfstandig aan de slag met de opdrachten.
3. Als de opdrachten klaar zijn, kunnen de leerlingen aan de slag met de educatieve game 'Meunstertún' over woordenschat, spelling en grammatica.

Differentiatie

- Als het moeilijk is om zelfstandig aan het werk te gaan met de opdrachten, kunnen de opdrachten ook in een tweetal gemaakt worden of laat leerlingen die meer instructie nodig hebben met elkaar aan de instructietafel zitten.y de ynstruksjetafel sitte.

Let op!

Het leren van spelling staat in dienst van het schrijven van teksten. De spellingslessen hebben het doel om de leerlingen zich beter vertrouwd te voelen met het schrijven van Friese teksten en dat de kwaliteit van de eigen geschreven Friese teksten beter wordt.

Verbind de spellingslessen zoveel mogelijk aan teksten. Laat de leerlingen regelmatig zelf teksten schrijven en koppel daar het oefenmateriaal voor de spelling aan. Wijs de leerlingen bij het schrijven en nakijken van de tekst nog eens op de spellingsregels waar ze mee geoefend hebben.

Zichtbaar in de klas

Woordenlijst letters oa

doar	skoalle
boat	skoarstien
boartsje	woartel
gewoan	hoanne
noard	boartsje

Bij het schrijven van teksten

De schrijfo opdracht

Deze opdracht kan helemaal los aangeboden worden van bovenstaande spellingsles.

- Kies een creatieve opdracht en vertel de leerlingen dat zij in het Fries zullen schrijven. Als de leerlingen zich niet vertrouwd voelen. ('ik kan niet Fries schrijven') wijs ze er dan op dat het gaat om het creatieve proces en de inhoud van de tekst en in eerste instantie niet op de correcte spelling. Bekijk 'differentiatie' voor meer mogelijkheden.
- Laat de leerlingen eerst een brainstorm doen. Waaraan denken ze bij het onderwerp en de opdracht? Wat willen ze gebruiken in hun verhaal? Laat ze een kladversie maken van hun tekst.
- Als de leerlingen tevreden zijn over de eerste versie van de tekst, kunnen zij naar de spelling kijken. Wat hebben ze geoefend in de spellingsles? Is dat in de tekst ook goed gegaan? Laat ze er eventueel met zijn tweeën naar kijken. Verbeter de fouten en schrijf de laatste versie van de tekst.
- De teksten zijn klaar! Suggesties: Laat de leerlingen de tekst aan elkaar voorlezen, maak van de teksten een boekje, bewaar de teksten in een verhalenschrift, publiceer de teksten in de schoolkrant of in een nieuwsbrief naar ouders of hang de teksten op in de klas. Dit is natuurlijk ook afhankelijk van de soort tekst die geschreven is.

Differentiatie

Als het schrijven in het Fries moeilijk is, laat de leerlingen dan in tweetallen werken. Friestalige leerlingen kunnen niet-Friestalige leerlingen helpen met de Friese woordenschat, talige leerlingen kunnen minder talige leerlingen helpen met het handig omgaan met woorden en zinnen en creatieve leerlingen kunnen minder creatieve leerlingen helpen met ideeën en vormen. Als niet alle leerlingen zich vertrouwd voelen met het schrijven in het Fries, kunnen (sommige) leerlingen de schrijfo opdracht ook in hun eigen taal doen (Nederlands of een andere taal). Laat de leerlingen die het verhaal niet in het Fries geschreven hebben de tekst vertalen met behulp van internet. De website www.frysker.nl heeft de mogelijkheid om teksten te vertalen van het Nederlands in het Fries. Laat de leerlingen de Friese versie opschrijven of uitdrukken. Laat ze in de Friese tekst op zoek gaan naar woorden die passen bij de spellingsregel waar ze mee geoefend hebben.

10 Kom yn beweging

Handleiding voor de leerkracht

De leerlingen maken een instructiefilmpje om mensen uit te dagen om in beweging te komen

Tijdpad

50 minuten. (Tip: in de gymnastiekles kan ook worden gewerkt aan de beweegactiviteiten.)

Doelen

Met deze Taalactiviteit wordt gewerkt aan de volgende doelen:

- De leerlingen bedenken in een groepje een activiteit om een filmpje van te maken. (In Gesprek/A2/Kan een plan of idee voorleggen en bespreken en afspraken maken).
- De leerlingen leggen de activiteit uit in een filmpje. (In Gesprek/A2/Kan een ander aanwijzingen geven).
- De leerlingen presenteren hun activiteit in een filmpje (Spreken/A2/Kan in het kort beschrijven hoe hij/zij iets moet doen of hoe iets werkt).

Andere doelen waaraan gewerkt kan worden met deze taalactiviteit, zijn genoemd bij 'Differentiatie'.

Vorbereiding

- Zoek eventueel filmpjes op als voorbeeld.
- Denk na over de samenstelling van de twee- of drietallen. Denk daarbij aan ook aan thuistaal en taalniveau.
- Zorg voor apparatuur om de filmpjes op te nemen en af te spelen.

Beschrijving

1. Introductie van het onderwerp.
Bewegen is belangrijk. Het houdt je lijf gezond, je krijgt er energie van en beweging zorgt ook dat je je beter voelt. Toch bewegen mensen steeds minder. Ze zitten een groot deel van de dag op school of op het werk en als ze vrij zijn, vinden ze het heerlijk om op de bank met een schermje bezig te zijn. Maar ze vergeten dat hun lijf beweging nodig heeft!
2. Uitleg van de opdracht.
De leerlingen bedenken een (korte) activiteit om andere mensen in beweging te krijgen. Ze overleggen met elkaar over welke activiteit dat kan zijn en bedenken hoe ze dat in een filmpje kunnen laten zien. In het filmpje geven ze ook instructie over de activiteit. Bij het werken op niveau * overleggen de leerlingen (zoveel mogelijk) in het Fries en geven ze in het filmpje een korte algemene instructie in het Fries.

Bij niveau ** overleggen de leerlingen (zoveel mogelijk) in het Fries en geven ze in het filmpje een meer gedetailleerde instructie in het Fries, bijvoorbeeld met meerdere vormen van de activiteit. Bij niveau *** doen de leerlingen hetzelfde als bij niveau **, maar komt er een schriftelijke 'stap-voor-stap'-instructie in het Fries bij.

3. De leerlingen denken na over een activiteit.
Ze denken na over wat ze in het filmpje willen laten zien. Wat is een geschikte activiteit om mensen aan het bewegen te krijgen? Welke activiteit is geschikt voor een kort filmpje? Is daar materiaal voor nodig? Hoe kunnen ze de activiteit het beste laten zien? Wat zijn de stappen in de uitvoering van de activiteit?
4. De leerlingen maken een plan.
De leerlingen bedenken hoe ze de activiteit in beeld gaan brengen. Welke materialen zijn nodig? Welke stappen moeten ze uitleggen en hoe doen ze dat in het Fries? Wie doet wat in het filmpje?
5. De leerlingen maken het filmpje.
Zorg dat de leerlingen een goede plek hebben waar ze hun filmpje kunnen opnemen. Help waar het nodig is bij het filmen en met het Fries.
6. Laat de leerlingen elkaars werk bekijken.
Bekijk de filmpjes met elkaar. Voer de activiteiten ook samen uit. Zijn de instructies duidelijk?
7. Bespreek de opdracht na.
Praat met elkaar over de opdracht. Deze vragen kunnen daarbij helpen: Hoe was het om een filmpje op te nemen? Wat is belangrijk in een instructiefilmpje? Wat hebben jullie gedaan om de activiteit zo duidelijk mogelijk uit te leggen en te laten zien? Hoe ging het met het Fries? Konden jullie de goede woorden vinden? Wat vonden jullie van elkaars activiteiten. Zijn er activiteiten bij die jullie nog wel een keer willen doen?

Differentiatie

In de beschrijving wordt de mogelijkheid gegeven om op drie niveaus met deze opdracht bezig te zijn. De doelen op niveau * worden automatisch afgevinkt in het doelenkader.

Suggesties voor aanbod op niveau ** en *** zijn optioneel en worden daarom niet automatisch afgevinkt in het doelenkader.

- Niveau *: De leerlingen bedenken met elkaar een activiteit. Ze maken een filmpje waarin ze de activiteit beschrijven en voordoen. De leerlingen werken aan de doelen die boven deze taalactiviteit staan.
- Niveau **: De leerlingen bedenken met elkaar een activiteit. Ze maken een filmpje waarin ze de activiteit stap voor stap in detail beschrijven en voordoen. Als er op dit niveau gewerkt wordt, dan wordt er ook gewerkt aan het doel Spreken/B1/Kan een heldere beschrijving geven - kan details toelichten, zaken uitleggen en toelichten.
- Niveau ***: De leerlingen bedenken met elkaar een activiteit. Ze maken een filmpje waarin ze de activiteit beschrijven en voordoen en ze schrijven een 'stap-voor-stap'-instructie voor de activiteit. Als er op dit niveau wordt gewerkt, dan wordt er ook gewerkt aan het doel Schrijven//A2/Kan een kort stukje schrijven volgens een vast stramien.

Bekijk per groepje op welk niveau de opdracht gedaan kan worden.

Stimuleer de leerlingen om in het Fries met elkaar te overleggen over de opdracht. Zo werken ze aan 'in gesprek'-doelen. Daag de Friestalige leerlingen uit om hun taal vast te houden, ook als ze samenwerken met leerlingen die niet Friestalig zijn. Op die manier helpen ze de niet-Friestalige leerlingen met het luisteren en verstaan van het Fries.

Voor leerlingen voor wie de praatdrempel nog te hoog is, kan ervoor worden gekozen om geen Fries te spreken in het overleg en de presentatie van het filmpje. Zij werken dan niet aan doelen op het gebied van in gesprek gaan, maar wel aan doelen op het gebied van luisteren en verstaan van het Fries, door het Fries van de andere leerlingen.

Sluit met deze taalactiviteit aan bij andere vakken, zoals gymnastiek en wereldburgerschap, door de filmpjes te gebruiken bij de gymnastiekles, als energizer of door ze te delen met andere mensen.

Evaluaasje

Het observatie-instrument 'mûnling oerlis' (NL = 'mondeling overleg') kan worden ingezet bij stap 3, 4 en 5. Maak een keus om de leerlingen individueel te observeren of als groepje.

Gebruik het observatie-instrument 'skriftlike ynstruksje' (NL = 'schriftelijke instructie') na stap 5 als er wordt gewerkt op niveau ***.

Het instrument 'presintaasje' (NL = 'presentatie') kan ingezet worden bij het bekijken van de filmpjes.

De observatie-instrumenten zijn te vinden bij 'Evaluaasje'.

Gebruik de observaties om de ontwikkeling van de leerlingen te volgen en als feedback naar de leerlingen. Als sommige items niet zijn in te vullen, laat die dan leeg.

Projecten

Wêr silsto op traktearje?

Handleiding voor de leerkracht

Als het feest is, dan mag je trakteren. Een traktatie is altijd lekker, maar kan een traktatie ook gezond zijn? In de projectopdracht schrijven de leerlingen een Fries recept voor een gezonde traktatie. Ze presenteren het recept aan de klas.

Doelen

Aan onderstaande doelen wordt gewerkt in de projectopdracht van dit thema. Deze doelen worden ook afgevinkt in het doelenkader (rrF).

In gesprek

(op weg naar) A2 - Kan een plan of idee voorleggen en afspraken maken

Spreken

(op weg naar) A2 - Kan in het kort beschrijven hoe hij/zij iets moet doen of moet maken of hoe iets werkt

Schrijven

(op weg naar) A2 - Kan een kort stukje schrijven volgens een vast stramien.

Vorbereiding

- Klik door de Projectopdracht en de Nivo-opdrachten om die te verkennen.
- De leerlingen gaan een Fries recept schrijven voor een gezonde traktatie en geven daarover een presentatie. Ga zelf van tevoren alvast op internet en in de bibliotheek op zoek naar ideeën voor gezonde traktaties om de leerlingen te kunnen inspireren.
- De leerlingen werken in tweetallen. Kies voor heterogene tweetallen op basis van thuistaal en taalniveau. De niet-Friestalige kinderen hebben zo steun aan de Friestalige kinderen.
- Denk alvast na over de presentatie. Wordt het een digitale presentatie op het digibord voor de hele klas of een lopende presentatie? De tweetallen maken het recept dan op papier en krijgen een plekje in de ruimte. Andere leerlingen kunnen dan bij de recepten langslopen. De tweetallen vertellen aan de leerlingen die langslopen over hun recept.

Beschrijving

1. Open met de leerlingen de 'Utlis' (NL = Uitleg) van de Projectopdracht. Lees die met elkaar door en praat over traktaties. Welke traktaties vinden de leerlingen lekker? Hebben ze wel eens een gezonde traktatie gekregen of uitgedeeld? Hebben ze zelf weleens een traktatie gemaakt?

2. Wijs de leerlingen op het onderdeel 'Tarieding' (NL = Voorbereiding) van de Projectopdracht. Daar vinden ze tips voor het bedenken en schrijven van een recept. Besteed aandacht aan de vaste onderdelen van een recept. Laat eventueel een voorbeeld zien.
3. Praat met de leerlingen over het uitvoeren van de opdracht. De leerlingen werken in tweetallen. Het recept wordt in het Fries geschreven. Rechtsboven in beeld is een woordenboek te vinden, dat kan helpen bij moeilijke woorden. Vertel de leerlingen hoe de presentatie zal gaan: voor de hele klas of voor kleine groepjes? Misschien zijn er tweetallen die dezelfde traktatie kiezen. Is dat erg? Maak daar afspraken over. Vertel ze ook dat de presentatie in het Fries is.
4. Begeleid de leerlingen als dat nodig is. Denk daarbij aan hulp bij het bedenken of het zoeken van een recept, het Fries schrijven en het vormgeven van de presentatie. Laat de leerlingen de presentatie ook oefenen. Bij het zoeken op internet kan de 'Helpkaart: Mei-inoar sykje op ynternet' (NL = Met elkaar zoeken op internet) helpen. Die is te vinden bij 'Ekstra' in dit project. Stimuleer de leerlingen dan om over de opdracht in het Fries te overleggen. Als de Friestalige leerlingen hun taal vasthouden, kunnen ze de niet-Friestalige leerlingen helpen bij het verstaan van het Fries en stimuleren om ook te proberen Fries te spreken.
5. Bespreek de planning. Wanneer moeten het recept en de presentatie klaar zijn en wanneer krijgen de leerlingen tijd om eraan te werken?
6. Laat de leerlingen de Nivo-opdrachten bij het project maken. De Nivo-opdrachten zijn verdiepende (taal)opdrachten bij het project. Leerlingen zijn aan de slag met woordenschatoefeningen, teksten en filmpjes die inhoudelijk passen bij het project. Er zijn gele opdrachten voor de leerlingen die minder thuis zijn in het Fries en blauwe opdrachten voor leerlingen die beter thuis zijn in het Fries. Gele en blauwe opdrachten zijn gebaseerd op hetzelfde bronmateriaal en kunnen eventueel tegelijk uitgelegd of besproken worden.
7. Presenteer de recepten. Vertel hoe de presentatie eruit zal zien en wie wanneer aan de beurt is om het recept te presenteren. Laat de leerlingen naar elkaar luisteren en eventueel vragen stellen. Geef de leerlingen die niet Friestalg zijn het vertrouwen om toch te proberen in het Fries te vertellen.
8. Praat na de uitvoering over de opdracht. Hoe is het gegaan? Onder 'Utfiering' (NL = Uitvoering) in de projectopdracht staan een aantal vragen die daarbij kunnen helpen.
9. Laat de leerlingen de zelfevaluatie invullen. De zelfevaluaties zijn te vinden bij 'Ekstra' in dit project. Er is een Friese en een Nederlandse versie van de zelfevaluatie. De leerlingen kunnen zelf kiezen welke versie ze invullen.

Differentiatie

- Voor de leerlingen die minder thuis zijn in het Fries kan het handig zijn om in de klas een aantal woorden die met traktaties en recepten te maken hebben, wat extra aandacht te geven. Dit kan bijvoorbeeld door woordkaarten op te hangen of een woordweb te maken.

- Voor leerlingen voor wie de praatdrempel nog te hoog is, kan ervoor worden gekozen om niet in het Fries te presenteren. Die leerlingen werken dan niet aan doelen op het gebied van spreken, maar wel aan taaldoelen op het gebied van luisteren en verstaan, als ze luisteren naar de andere leerlingen die vertellen over hun recept.
- Een passend vervolg op dit project is natuurlijk het maken van de traktaties. Laat de leerlingen hun eigen traktatie maken of laat ze de traktatie van een ander tweetal maken, en oefen zo meteen het Fries lezen. De recepten van de tweetallen kunnen ook gebundeld worden in een eigen receptenboekje van de groep.

Evaluatie

Na de uitvoering van de projectopdracht kunnen de leerlingen een zelfevaluatie over de opdracht invullen. de zelfevaluatie kan in het Fries en in het Nederlands ingevuld worden. De zelfevaluaties zijn te vinden bij 'Ekstra' in dit project.

Het observatie-instrument 'Skriftlike ynstruksje' (NL = 'Schriftelijke instructie') kan worden gebruikt om onafhankelijk de taalontwikkeling op het gebied van het schrijven van een instructieve tekst in kaart te brengen. Dat observatie-instrument is te vinden bij 'Extra' in dit project.

Stavering en skriuwen

De letters oe

Handleiding voor de leerkracht

In deze les leren de leerlingen de spellingsregels die bij de letters oa horen. Ze oefenen met spellingsopdrachten en schrijven een korte tekst.n en skriuwe in koarte tekst.

Regels

De regels die bij de oa horen zijn:

- Bij de oe hoor je twee klanken: de oe en de u.
- De gebroken oe-klank klinkt als: uo. Na de breking schrijf je twee medeklinkers.

Vorbereiding

- Zorg er voor dat de apparatuur klaar staat die de leerlingen nodig hebben om de les te kunnen maken.
- Neem de les zelf van te voren door. De les is te vinden bij 'Learnmiddelen' in Spoar 8. Klik bij Meunstertún op 'Oefenmateriaal Stavering' en kies de letters oa.
- Plan de les in voor de leerlingen door op de knop 'Ynplanne' rechtsboven te klikken.

Beschrijving

1. Introduceer de regel. Dat kan door klassikaal het begin van de les op het digibord te bekijken.
2. De leerlingen gaan zelfstandig aan de slag met de opdrachten.
3. Als de opdrachten klaar zijn, kunnen de leerlingen aan de slag met de educatieve game 'Meunstertún' over woordenschat, spelling en grammatica.

Differentiatie

- Als het moeilijk is om zelfstandig aan het werk te gaan met de opdrachten, kunnen de opdrachten ook in een tweetal gemaakt worden of laat leerlingen die meer instructie nodig hebben met elkaar aan de instructietafel zitten.y de ynstruksjetafel sitte.

Let op!

Het leren van spelling staat in dienst van het schrijven van teksten. De spellingslessen hebben het doel om de leerlingen zich beter vertrouwd te voelen met het schrijven van Friese teksten en dat de kwaliteit van de eigen geschreven Friese teksten beter wordt.

Verbind de spellingslessen zoveel mogelijk aan teksten. Laat de leerlingen regelmatig zelf teksten schrijven en koppel daar het oefenmateriaal voor de spelling aan. Wijs de leerlingen bij het schrijven en nakijken van de tekst nog eens op de spellingsregels waar ze mee geoefend hebben.

Zichtbaar in de klas

Woordenlijst letters oa

boer	buorkerij
toer	tuorren
koer	kuorbalje
foet	fuotten
broer	bruorren

Bij het schrijven van teksten

De schrijfo opdracht

Deze opdracht kan helemaal los aangeboden worden van bovenstaande spellingsles.

- Kies een creatieve opdracht en vertel de leerlingen dat zij in het Fries zullen schrijven. Als de leerlingen zich niet vertrouwd voelen. ('ik kan niet Fries schrijven') wijs ze er dan op dat het gaat om het creatieve proces en de inhoud van de tekst en in eerste instantie niet op de correcte spelling. Bekijk 'differentiatie' voor meer mogelijkheden.
- Laat de leerlingen eerst een brainstorm doen. Waaraan denken ze bij het onderwerp en de opdracht? Wat willen ze gebruiken in hun verhaal? Laat ze een kladversie maken van hun tekst.
- Als de leerlingen tevreden zijn over de eerste versie van de tekst, kunnen zij naar de spelling kijken. Wat hebben ze geoefend in de spellingsles? Is dat in de tekst ook goed gegaan? Laat ze er eventueel met zijn tweeën naar kijken. Verbeter de fouten en schrijf de laatste versie van de tekst.
- De teksten zijn klaar! Suggesties: Laat de leerlingen de tekst aan elkaar voorlezen, maak van de teksten een boekje, bewaar de teksten in een verhalenschrift, publiceer de teksten in de schoolkrant of in een nieuwsbrief naar ouders of hang de teksten op in de klas. Dit is natuurlijk ook afhankelijk van de soort tekst die geschreven is.

Differentiatie

Als het schrijven in het Fries moeilijk is, laat de leerlingen dan in tweetallen werken. Friestalige leerlingen kunnen niet-Friestalige leerlingen helpen met de Friese woordenschat, talige leerlingen kunnen minder talige leerlingen helpen met het handig omgaan met woorden en zinnen en creatieve leerlingen kunnen minder creatieve leerlingen helpen met ideeën en vormen. Als niet alle leerlingen zich vertrouwd voelen met het schrijven in het Fries, kunnen (sommige) leerlingen de schrijfo opdracht ook in hun eigen taal doen (Nederlands of een andere taal). Laat de leerlingen die het verhaal niet in het Fries geschreven hebben de tekst vertalen met behulp van internet. De website www.frysker.nl heeft de mogelijkheid om teksten te vertalen van het Nederlands in het Fries. Laat de leerlingen de Friese versie opschrijven of uitdrukken. Laat ze in de Friese tekst op zoek gaan naar woorden die passen bij de spellingsregel waar ze mee geoefend hebben.

Boekles

Silke en miss Dee- NL

Handleiding voor de leerkracht

De leerlingen lezen uit het boek 'Silke en miss Dee' van Baukje Wytsma, praten er samen over en doen (een aantal) bijpassende activiteiten uit de lesbrieven. De lesbrieven zijn gemaakt door Lida Dijkstra.

Tijdpad

Afhankelijk van de keuze van de activiteiten.

Doelen

- De leerlingen ontdekken de wereld in boeken en hebben plezier bij het lezen en met elkaar bespreken van het boek.
- De leerlingen kunnen (eventueel met behulp van de illustraties) het verhaal begrijpen. (Luisteren A1/A2 - Kan een eenvoudig voorgelezen of verteld verhaal begrijpen / Lezen A1 - Kan een indruk krijgen van teksten, vooral als er visuele steun bij is).
- De leerlingen kunnen samen praten over het verhaal (In gesprek A1 - Kan informatie vragen of geven/In gesprek A2 - Kan zeggen wat hij/zij ervan denkt).

Vorbereiding

- Zorg voor een exemplaar van het boek 'Silke en miss Dee'. De leesconsulent van de bibliotheek kan daar eventueel bij helpen, of bestel het boek in de webshop van de Afûk.
- Lees zelf (delen uit) het boek, zodat de inhoud bekend is.
- Lees de lesbrieven in de taalactiviteit 'Boekles: Silke en miss Dee' goed door en maak een keuze uit de activiteiten.
- Zijn er materialen nodig voor de gekozen activiteiten? Leg die dan alvast klaar.

Beschrijving

- Een beschrijving van de opdrachten is te vinden in de lesbrieven in deze taalactiviteit in Spoor 8.

Differentiatie

- Omgang met niet-Friestalige leerlingen
De leerlingen op weg naar A1-niveau mogen het Nederlands als voertaal gebruiken, de leerlingen op weg naar A2-niveau proberen Friese woorden te gebruiken en leerlingen op A2-niveau doen het in het Fries. Stimuleer de niet-Friestalige leerlingen om vaste Friese uitdrukkingen ('chunks') te gebruiken als ze het gesprek niet goed kunnen volgen. voorbeelden daarvan zijn: kinst dat noch in kear sizze? (NL = kun je dat nog een keer zeggen?), ik begryp it net (NL = ik begrijp het niet), kinst it noch in kear útlizze (NL = kun je dat

nog een keer uitleggen) of kinst dat ek nochris in kear yn it Nederlânsk sizze? (NL = kun je dat ook nog eens in het Nederlands zeggen?).

- **Taalsteun**
Vertaal moeilijke woorden in het Nederlands of laat Friestalige leerlingen dat doen. Gebruik de illustraties als steun bij de tekst door dingen aan te wijzen.
- **Meertaligheid**
Vraag leerlingen met een andere thuistaal dan Fries of Nederlands of zij veelvoorkomende woorden uit het boek in hun thuistaal kennen. Denk bijvoorbeeld aan 'lezen', 'boek', 'verboden' en 'schrijven'. Maak de woorden zichtbaar door ze op te schrijven.

Projekten

Wêr silsto op traktearje?

Handleiding voor de leerkracht

Mensen wonen in allerlei soorten huizen. Als ze hun huis willen verkopen, kunnen ze daarbij hulp krijgen van een makelaar. Die maakt onder anderen een mooie advertentie voor het huis. In de projectopdracht gaan de leerlingen zo'n advertentie maken voor hun eigen huis. Ze presenteren die advertentie op een 'huizenmarkt'.

Doelen

Aan onderstaande doelen wordt gewerkt in de projectopdracht van dit thema. Deze doelen worden ook afgevinkt in het doelenkader (rrF).

Schrijven

(op weg naar) A2 - Kan een kort stukje schrijven volgens een vast stramien

(op weg naar) A2 - Kan een standaard formulier invullen

Vorbereiding

- Klik door de Projektopdracht en de Nivo-opdrachten om die te verkennen.
- De leerlingen schrijven een advertentie om hun eigen huis te verkopen. Ga zelf van tevoren alvast op zoek naar advertenties van huizen om te bekijken hoe zo'n advertentie eruitziet. Zoek een voorbeeld of gebruik het voorbeeld dat te vinden is bij 'Ekstra' in dit project.
- Denk na over de hoe de leerlingen aan de slag gaan. Werken ze individueel of in groepjes? Kies bij het werken in groepjes voor heterogene groepjes op basis van thuistaal en taalniveau. De niet-Friestalige kinderen hebben zo steun aan de Friestalige kinderen.
- De projectopdracht wordt afgesloten met een 'huizenmarkt'. Denk alvast na over hoe dat eruit kan zien. Wordt het een digitale presentatie op het digibord voor de hele klas? De leerlingen kunnen dan met hun presentatie nog wat extra reclame maken voor hun huis. Of wordt het een lopende presentatie? De advertenties hangen dan in de ruimte en de leerlingen kunnen langs de advertenties lopen en die van elkaar bekijken en lezen.

Beschrijving

1. Open met de leerlingen de 'Utlis' (NL = Uitleg) van de Projektopdracht. Lees die met elkaar door en praat over huizen. Zijn de leerlingen weleens verhuisd? Wat weten ze over het verkopen van een huis? Hebben ze weleens een advertentie voor een huis gezien? Wat staat daarin?
2. Wijs de leerlingen op het onderdeel 'Tarieding' (NL = Vorbereiding) van de Projektopdracht. Daar vinden ze tips voor het bedenken en schrijven van een advertentie voor hun eigen huis. Besteed aandacht aan de vaste onderdelen van zo'n advertentie. Laat eventueel een voorbeeld zien.

3. Praat met de leerlingen over het uitvoeren van de opdracht.
Werken ze individueel of in groepjes? De advertentie wordt in het Fries geschreven. Rechtsboven in beeld is een woordenboek te vinden, dat kan helpen bij moeilijke woorden. Vertel de leerlingen hoe de afsluiting zal gaan: wordt het een presentatie voor de hele klas of een lopende presentatie? Moeten de leerlingen in het Fries iets vertellen over hun advertentie?
4. Begeleid de leerlingen als dat nodig is.
Denk daarbij aan hulp bij het bedenken van de inhoud van de advertentie, het vormgeven van de advertentie en het Fries schrijven. Werken de leerlingen in groepjes? Stimuleer de leerlingen dan om over de opdracht in het Fries te overleggen. Als de Friestalige leerlingen hun taal vasthouden, kunnen ze de niet-Friestalige leerlingen helpen bij het verstaan van het Fries en stimuleren om ook te proberen Fries te spreken.
5. Bespreek de planning.
Wanneer moet de advertentie klaar zijn en wanneer krijgen de leerlingen tijd om eraan te werken?
6. Laat de leerlingen de Nivo-opdrachten bij het project maken.
De Nivo-opdrachten zijn verdiepende (taal)opdrachten bij het project. Leerlingen zijn aan de slag met woordenschattoefeningen, teksten en filmpjes die inhoudelijk passen bij het project. Er zijn gele opdrachten voor de leerlingen die minder thuis zijn in het Fries en blauwe opdrachten voor leerlingen die beter thuis zijn in het Fries. Gele en blauwe opdrachten zijn gebaseerd op hetzelfde bronmateriaal en kunnen eventueel tegelijk uitgelegd of besproken worden.
7. Sluit het project af met de huizenmarkt.
Laat de leerlingen elkaars advertenties bekijken en laar ze eventueel iets over hun advertentie vertellen. Laat de leerlingen naar elkaar luisteren en eventueel vragen stellen. Geef de leerlingen die niet Friestalig zijn het vertrouwen om toch te proberen in het Fries te vertellen.
8. Praat na de uitvoering over de opdracht.
Hoe is het gegaan? Onder 'Utfiering' (NL = Uitvoering) in de projectopdracht staan een aantal vragen die daarbij kunnen helpen.
9. Laat de leerlingen de zelfevaluatie invullen.
De zelfevaluaties zijn te vinden bij 'Ekstra' in dit project. Er is een Friese en een Nederlandse versie van de zelfevaluatie. De leerlingen kunnen zelf kiezen welke versie ze invullen.

Differentiatie

Voor de leerlingen die minder thuis zijn in het Fries kan het handig zijn om in de klas een aantal woorden die met huizen te maken hebben, wat extra aandacht te geven. Dit kan bijvoorbeeld door woordkaarten op te hangen of een woordweb te maken.

Als de leerlingen elk hun eigen advertentie maken, kunnen niet-Friestalige leerlingen ondersteund worden door heterogene groepjes te maken op basis van thuistaal en taalniveau. Elke leerling maakt een eigen advertentie, maar binnen het groepje kunnen leerlingen elkaar helpen met het schrijven van de Friese tekst.

De leerlingen kunnen elkaars advertentie lezen. Laat de leerlingen die het Fries lezen nog moeilijk vinden samen lezen met een goede lezer. Op kopieer een aantal advertenties en lees die samen. Praat over wat de leerlingen zien en lezen.

Stel lagere of hogere eisen aan het Fries in de advertentie. Schrijven de leerlingen steekwoorden op over het huis of maken ze complexere zinnen?

Om dit project nog meer betekenis te geven, kan een makelaar worden uitgenodigd om iets te vertellen over haar of zijn beroep.

Willen jullie ook werken aan doelen op het gebied van presenteren in het Fries? Laat dan de leerlingen een presentatie voorbereiden waarin ze iets vertellen over de advertentie die ze hebben gemaakt en het huis dat ze daarin te koop aanbieden.

Evaluatie

Na de uitvoering van de projectopdracht kunnen de leerlingen een zelfevaluatie over de opdracht invullen. de zelfevaluatie kan in het Fries en in het Nederlands ingevuld worden. De zelfevaluaties zijn te vinden bij 'Ekstra' in dit project.

Stavering en skriuwen

De letters ie

Handleiding voor de leerkracht

In deze les leren de leerlingen de spellingsregels die bij de letters ie horen. Ze oefenen met spellingsopdrachten en schrijven een korte tekst.n en skriuwe in koarte tekst.

Regels

De regels die bij de ie horen zijn:

- Bij de ie hoor je twee klanken: de y en de u.
- De gebroken ie-klank klinkt als: ji. Na de breking schrijf je twee medeklinkers.

Vorbereiding

- Zorg er voor dat de apparatuur klaar staat die de leerlingen nodig hebben om de les te kunnen maken.
- Neem de les zelf van te voren door. De les is te vinden bij 'Learnmiddelen' in Spoar 8. Klik bij Meunstertún op 'Oefenmateriaal Stavering' en kies de letters ie. Plan de les in voor de leerlingen door op de knop 'Ynplanne' rechtsboven te klikken.

Beschrijving

1. Introduceer de regel. Dat kan door klassikaal het begin van de les op het digibord te bekijken.
2. De leerlingen gaan zelfstandig aan de slag met de opdrachten.
3. Als de opdrachten klaar zijn, kunnen de leerlingen aan de slag met de educatieve game 'Meunstertún' over woordenschat, spelling en grammatica.

Differentiatie

- Als het moeilijk is om zelfstandig aan het werk te gaan met de opdrachten, kunnen de opdrachten ook in een tweetal gemaakt worden of laat leerlingen die meer instructie nodig hebben met elkaar aan de instructietafel zitten.

Let op!

Het leren van spelling staat in dienst van het schrijven van teksten. De spellingslessen hebben het doel om de leerlingen zich beter vertrouwd te voelen met het schrijven van Friese teksten en dat de kwaliteit van de eigen geschreven Friese teksten beter wordt.

Verbind de spellingslessen zoveel mogelijk aan teksten. Laat de leerlingen regelmatig zelf teksten schrijven en koppel daar het oefenmateriaal voor de spelling aan. Wijs de leerlingen bij het schrijven en nakijken van de tekst nog eens op de spellingsregels waar ze mee geoefend hebben.

Zichtbaar in de klas

Woordenlijst letters oa

stien	stiennen
trien	triennen
blier	blierren
kies	kiezzen
tried	triedden

Bij het schrijven van teksten

De schrijfpdracht

Deze opdracht kan helemaal los aangeboden worden van bovenstaande spellingsles.

- Kies een creatieve opdracht en vertel de leerlingen dat zij in het Fries zullen schrijven. Als de leerlingen zich niet vertrouwd voelen. ('ik kan niet Fries schrijven') wijs ze er dan op dat het gaat om het creatieve proces en de inhoud van de tekst en in eerste instantie niet op de correcte spelling. Bekijk 'differentiatie' voor meer mogelijkheden.
- Laat de leerlingen eerst een brainstorm doen. Waaraan denken ze bij het onderwerp en de opdracht? Wat willen ze gebruiken in hun verhaal? Laat ze een kladversie maken van hun tekst.
- Als de leerlingen tevreden zijn over de eerste versie van de tekst, kunnen zij naar de spelling kijken. Wat hebben ze geoefend in de spellingsles? Is dat in de tekst ook goed gegaan? Laat ze er eventueel met zijn tweeën naar kijken. Verbeter de fouten en schrijf de laatste versie van de tekst.
- De teksten zijn klaar! Suggesties: Laat de leerlingen de tekst aan elkaar voorlezen, maak van de teksten een boekje, bewaar de teksten in een verhalenschrift, publiceer de teksten in de schoolkrant of in een nieuwsbrief naar ouders of hang de teksten op in de klas. Dit is natuurlijk ook afhankelijk van de soort tekst die geschreven is.

Differentiatie

Als het schrijven in het Fries moeilijk is, laat de leerlingen dan in tweetallen werken. Friestalige leerlingen kunnen niet-Friestalige leerlingen helpen met de Friese woordenschat, talige leerlingen kunnen minder talige leerlingen helpen met het handig omgaan met woorden en zinnen en creatieve leerlingen kunnen minder creatieve leerlingen helpen met ideeën en vormen. Als niet alle leerlingen zich vertrouwd voelen met het schrijven in het Fries, kunnen (sommige) leerlingen de schrijfpdracht ook in hun eigen taal doen (Nederlands of een andere taal). Laat de leerlingen die het verhaal niet in het Fries geschreven hebben de tekst vertalen met behulp van internet. De website www.frysker.nl heeft de mogelijkheid om teksten te vertalen van het Nederlands in het Fries. Laat de leerlingen de Friese versie opschrijven of uitdrukken. Laat ze in de Friese tekst op zoek gaan naar woorden die passen bij de spellingsregel waar ze mee geoefend hebben.

Reis troch de romte

Handleiding voor de leerkracht

De leerlingen lezen teksten over ons zonnestelsel en maken een schootboek over wat ze gevonden hebben.

Tijdpad

50 – 70 minuten, eventueel verdeeld over meerdere lesmomenten.

Doelen

Deze lesdoelen zijn gekoppeld aan doelen uit het 'referinsjeramt' en worden automatisch afgevinkt.

De leerlingen lezen korte teksten en halen daar informatie uit over het zonnestelsel, om te gebruiken voor hun schootboek (Lezen/A2/Kan de belangrijkste informatie begrijpen – 'waar gaat het over?').

De leerlingen kunnen korte teksten schrijven voor hun schootboek (Schrijven/A2/Kan een kort stukje schrijven volgens een vast stramien).

Vorbereiding

- Denk na over de twee- of drietallen waar de leerlingen in zullen samenwerken. Om het overleg in het Fries te stimuleren, kan het helpen om de Friestalige leerlingen te verdelen over de groepjes.
- Ga voor de introductie van deze taalactiviteit op zoek naar beeldmateriaal over de ruimte en het zonnestelsel. Denk ook aan het Friese 'Wat ik altyd al witte woe'-boek 'Hoe is it yn de romte?' Dat is een flapjesboek en lijkt in eerste instantie voor een jongere doelgroep bedoeld, maar het staat boordevol interessante 'weetjes' waar de leerlingen bij deze opdracht iets aan kunnen hebben.
- Als de werkvorm 'schootboek' (Eng: lapbook) niet bekend is, lees dan van tevoren het 'helpblêd Sa makkest in skoatboek' goed door. Zoek op internet naar voorbeelden van schootboeken. Kijk bijv. naar dit filmpje van Briljant Onderwijs voor een korte instructie: <https://youtu.be/LDwgc7mZkmw>. Maak eventueel een (leeg) voorbeeld van een schootboek, om te laten zien bij de uitleg van de taalactiviteit.
- Lees de beschrijving en 'differentiatie' bij deze taalactiviteit en kies niveau *, ** of *** voor de leerlingen in jullie groep. De differentiatie zit in de uitwerking van de opdracht en de eisen die gesteld worden aan het schootboek. Binnen de groep kan op verschillende niveaus worden gewerkt. Bekijk alvast de toegevoegde lesmaterialen om te bekijken welke materialen geschikt zijn voor jullie groep.
- Er kunnen ook Nederlands- of anderstalige informatiebronnen gebruikt worden. Het schootboek is in het Fries.

Beschrijving

1. Introductie van het onderwerp.
Praat met de leerlingen over de ruimte. Wat weten ze van de ruimte: van ons zonnestelsel, van verschillende planeten en van ruimtereizen? Praat over vragen zoals: Wat is der yn de romte? (Wat is er in de ruimte?) Watfoar planeten binne der? (Welke planeten zijn er?) Wat is dêr noch mear? (Wat is daar nog meer?) Hoe witte wy dat? (Hoe weten wij dat?) Kinst dêr ek hinne? (Kun je daar ook heen?) Wat dogge astronauten de hiele dei? (Wat doen astronauten de hele dag?) Maak een woordweb en gebruik daarin de Friese woorden. Zorg dat het woordweb zichtbaar blijft in de klas, zodat leerlingen daar altijd naar kunnen kijken en eventueel wat kunnen aanvullen. Het woordenboek dat in het menu rechtsboven te vinden is, kan helpen bij de Friese woorden.
2. Uitleg van de activiteit.
Vertel de leerlingen dat zij een schootboek gaan maken over de ruimte. Als de werkvorm 'schootboek' niet bekend is, leg dan aan de leerlingen uit wat een schootboek is. Vertel de leerlingen dat ze in hun twee- of drietal samen gaan bedenken wat zij in het schootboek willen delen. Waar gaat het schootboek over? Over de verschillende planeten? Over één planeet? Over ruimtemissies? Over het beroep van astronaut? Samen moeten ze daaruit komen. Vertel de leerlingen dat ze informatie kunnen vinden in de toegevoegde lesmaterialen (of een selectie daarvan). Welke teksten de leerlingen lezen en hoeveel tekst de leerlingen schrijven is afhankelijk van het niveau waarop ze werken. Vertel de leerlingen wat er van hen verwacht wordt: alleen woorden en korte zinnen(niveau *)? Of korte of langere teksten (niveau ** en ***)?
3. Het lezen van de teksten.
Laat de gekozen teksten lezen door de leerlingen. De leerlingen kunnen lezen met hun twee- of drietal. Er kano ok voor worden gekozen om klassikaal een tekst te lezen. Laat de leerlingen onder het lezen al opvallende dingen aanstrepen of opschrijven. Bij voorbeeld woorden die ze niet goed begrijpen of informatie die ze interessant vinden. Praat na het lezen over de dingen die de leerlingen zijn opgevallen.
4. De leerlingen maken het schootboek.
De leerlingen overleggen in hun twee- of drietal over wat er in het schootboek komt. Ze schrijven de (kortere of langere) teksten en geven die een plek in het schootboek. Laat de leerlingen ook aandacht besteden aan hoe het schootboek eruit ziet. Maakt het de lezer nieuwsgierig?
5. Bespreek de opdracht na.
Laat de groepjes elkaars schootboeken bekijken. Lijken de schootboeken op elkaar? Zijn er schootboeken met hetzelfde onderwerp? Zijn die hetzelfde? Hoe kan dat? Welke bijzondere dingen vielen de leerlingen op? Hoe was het om informatie uit Friese teksten in het schootboek te verwerken? Lukte het met het Fries schrijven?

Differentiatie

In de beschrijving zijn drie niveaus aangegeven waarop gewerkt kan worden in deze activiteit. Hoe meer sterretjes er staan bij het niveau, aan hoe meer doelen er gewerkt wordt. De doelen van niveau * worden automatisch afgevinkt in het 'referinsjeramt'. De extra doelen van niveau ** en *** worden niet automatisch afgevinkt in het 'referinsjeramt'. Om inzicht te krijgen in de ontwikkeling van de individuele leerlingen kunnen de observatie-instrumenten gebruikt worden. Zie het kopje 'Evaluatie'.

- Niveau *: De leerlingen lezen een aantal eenvoudige teksten over het zonnestelsel. Ze maken samen een plan voor hun schootboek en schrijven daar korte informatieve zinnen voor. Ze werken aan de doelen die boven deze taalactiviteit staan.
- Niveau **: De leerlingen lezen teksten over het zonnestelsel. Ze maken samen een plan voor hun schootboek en schrijven daarvoor korte informatieve teksten. Er wordt dan ook gewerkt aan de doelen Lezen/B1/Kan de belangrijke punten begrijpen en Schrijven/B1/Kan feitelijke informatie samenvatten.
- Niveau ***: De leerlingen maken een plan voor een schootboek over ons zonnestelsel. Zij gaan daarvoor op zoek naar informatie uit meerdere bronnen en vertalen die eventueel in het Fries. Als er op dit niveau wordt gewerkt, dan wordt er met meer verdieping gewerkt aan de doelen Schrijven/B1/Kan feitelijke informatie samenvatten en Schrijven/B2/Kan informatie doorgeven.

Bekijk per twee- of drietal op welk niveau ze deze opdracht kunnen doen. Als de leerlingen samen mogen lezen en samen over de tekst mogen praten, kan een wat moeilijker tekst toch worden begrepen.

Stimuleer de leerlingen om in het overleg over de opdracht samen Fries te spreken, om zo te werken aan de 'in gesprek'-doelen. Daag Friestalige leerlingen uit om hun taal vast te houden, ook als zij samenwerken met leerlingen die niet Friestalig zijn. Op die manier helpen zij niet-Friestalige leerlingen bij het luisteren en verstaan van het Fries.

Voor leerlingen waar de spreekdrempel echt nog te hoog voor is, kan ervoor gekozen worden niet Fries te spreken. Zij werken dan niet aan doelen op het gebied van in gesprek gaan en spreken, maar wel aan doelen op het gebied van luisteren en verstaan van het Fries. Door het Fries van de andere leerlingen.

De taalactiviteit kan gekoppeld worden aan doelen voor creatieve vakken. Stel dan bijvoorbeeld eisen aan hoe het schootboek eruit ziet. Hoe gaan leerlingen bijvoorbeeld om met het kleurgebruik? Hoe kunnen verschillende vormen het schootboek aantrekkelijker maken? Dan gaat het niet alleen meer om het vinden van informatie in de tekst, maar ook om de vormgeving van het schootboek.

Met deze taalactiviteit kan ook worden aangesloten bij andere vakken. Verdiep jullie bijvoorbeeld in de geschiedenis van de ruimtevaart, leer over de baan van de aarde om de zon en om zijn eigen as, houd een les over wat nodig is om op een planeet te kunnen leven of doe een rekenles met de getallen die horen bij de afstanden en snelheden in de ruimte.

Evaluasje

De observatie-instrumenten 'mûnling oerlis – yndividuele learling' en 'mûnling oerlis – de groep' kunnen bij stap 3 en 4 worden ingezet. De observatie-instrumenten zijn te vinden bij 'evaluatiematerialen'.

Gebruik de observaties om de ontwikkeling van de leerlingen te volgen en als feedback naar de leerlingen toe. Als sommige items niet in te vullen zijn, laat die dan leeg.

Gebruik de observaties om de ontwikkeling van de leerlingen te volgen en als feedback naar de leerlingen. Als sommige items niet zijn in te vullen, laat die dan leeg.

Projekten

By pake en beppe op skoalle

Handleiding voor de leerkracht

In dit project gaan de leerlingen op zoek naar verhalen uit de tijd van opa en oma. Ze houden een interview over de schooltijd van toen.

Doelen

Aan onderstaande doelen wordt gewerkt in dit project. Die doelen worden ook aangevinkt in het Referentiekader.

Schrijven

- (op weg naar) A2 - Kan biografische feiten weergeven
- (op weg naar) A2 - Kan een kort stukje schrijven volgens een vast stramien
- (op weg naar) B1 - Kan ervaringen en indrukken beschrijven
- (op weg naar) B1 - Kan meningen, gevoelens en reacties op voorvallen beschrijven
- (op weg naar) B1 - Kan feitelijke informatie samenvatten
- (op weg naar) B2 - Kan verslagen maken
- (op weg naar) B2 - Kan een begrijpelijke samenvatting maken

In gesprek

- (op weg naar) A2 – Kan persoonlijke informatie vragen of geven
- (op wei nei) B1 – Kan op gevoelens van anderen reageren
- (op wei nei) B1 – Kan meer gedetailleerde informatie achterhalen en doorgeven

Vorbereiding

- Klik door de projectopdracht en de nivo-opdrachten om ze te verkennen.
- Denk na over hoe de leerlingen aan de slag gaan.
- Kies voor individueel of in groepjes van twee of drie. Als er wordt gekozen voor groepjes, verdeel de groep dan in heterogene groepjes van twee of drie leerlingen op basis van thuistaal en taalniveau. Bij het maken van de groepjes kan ook rekening gehouden worden met leerlingen zonder opa of oma (in de buurt) en leerlingen die wel gemakkelijk met hun opa of oma in gesprek kunnen gaan.
- Bij de start van het project is het leuk om zelf (een afbeelding van) een voorwerp uit de school van toen mee te nemen en er met de leerlingen over te praten. Het gaat dan om de school van een jaar of 60 geleden. In de map 'Ekstra' bij dit project zijn een aantal afbeeldingen van de school van vroeger te vinden. In de map 'Ekstra' is ook een link te vinden naar het YouTube-kanaal van het Fries Film Archief. Wie weet staat er wel een oude film op van jullie dorp of stad!

- Als de leerlingen opnames maken van de interviews, zorg dan dat iedereen die kan beluisteren zonder dat anderen daar last van hebben. Dat kan bijvoorbeeld met hoofdtelefoons of met werkplekken in verschillende ruimtes.
- Bedenk hoe de leerlingen hun interview presenteren. Is de presentatie alleen een eindgesprek of worden de interviews ook nog in in de klas gepresenteerd/opgehangen? Maken ze de tekst digitaal en printen ze het in zijn geheel uit? Of schrijven ze de tekst zelf en plakken ze tekst en afbeelding op een (gekleurd) vel papier? Of een combinatie van beide? Of kiezen jullie voor een digitale presentatie?
- Is de presentatie alleen voor de klas? Of mogen de opa's en oma's bijvoorbeeld ook komen kijken? Hoe worden opa's en oma's (en eventuele andere gasten) uitgenodigd? Of houden jullie de presentatie bijvoorbeeld in een verzorgingshuis?

Beschrijving

1. Open met de leerlingen de 'Utlis' van deze projectopdracht.
Lees die samen door en praat met de leerlingen over de school van vroeger. Wat weten ze er al van? Laat eventueel het meegenomen voorwerp of de afbeelding daarvan zien.
2. Praat met de leerlingen over de opdracht.
Met wie gaan ze de opdracht doen? Hebben ze al een idee wie ze zullen vragen om over de school van vroeger te praten? Praat hier met elkaar over, dat kan helpen om leerlingen op ideeën te brengen.
3. Wijs de leerlingen op het onderdeel 'Tarieding' van de projectopdracht.
Daar kunnen ze tips vinden voor het bedenken van interviewvragen en voor het houden van het interview.
4. Vertel de leerlingen hoe hun eindproduct er straks uit moet zien.
Het eindproduct bestaat een interview op papier of in een digitaal document. De tekst daarvan is in het Fries.
Het interview wordt aangekleed met een plaatje. Laat de leerlingen daar ook alvast over nadenken: welk plaatje kunnen ze bij het interview zetten? Een oude foto van opa of oma? Een foto van de school? Of nog iets anders? Vertel ook alvast over de presentatie van de interviews. Moet het interview uitgeprint worden om opgehangen te worden? Wordt de presentatie gehouden voor de klas of komt er meer publiek?
5. Maak afspraken over de planning.
Wanneer moet het allemaal klaar zijn?
6. Begeleid de leerlingen als dat nodig is.
Denk daarbij aan het voorbereiden van het gesprek met opa of oma (vragen bedenken), het nadenken over een afbeelding en het schrijven van het Friese interview. Wijs de leerlingen op het woordenboek rechtsboven in beeld dat gebruikt kan worden bij moeilijke woorden. Voor het bedenken van goede vragen kan de 'Helpkaart - Ynterviewe' helpen. Die is te vinden bij de extra materialen bij dit project.
7. Laat de leerlingen de 'nivo-opdrachten' bij het project maken.
De 'nivo-opdrachten' zijn verdiepende (taal)opdrachten bij het project. Leerlingen zijn daarin aan de slag met woordenschatoefeningen, teksten en filmpjes die inhoudelijk passen bij het thema van dit project. Er zijn gele opdrachten voor leerlingen die minder goed thuis zijn in het Fries en blauwe opdrachten voor leerlingen die wat beter thuis zijn in het Fries. Gele en blauwe opdrachten zijn gebaseerd op hetzelfde bronmateriaal (tekst, woorden, filmpje) en zodoende kan een eventuele instructie tegelijk worden gegeven.

8. Voer de projectopdracht uit
Werk het interview uit. Help leerlingen eventueel met het formuleren van de antwoorden van opa en oma uit hun aantekeningen op opnames. Maak de interviews klaar om te presenteren. Onder 'Utfiering' in de projectopdracht staan de aandachtspunten nog een keer bij elkaar. Presenteer de interviews, eventueel ook aan publiek.
9. Praat na de uitvoering over de opdracht.
Hoe is het gegaan? Onder 'Utfiering' in de projectopdracht staat een aantal vragen die daarbij kunnen helpen.
10. Laat de leerlingen de zelfevaluaties invullen.
De zelfevaluaties zijn te vinden bij 'Ekstra' in dit project.

Differentiatie

- De opdracht is het houden en uitwerken van een interview in het Fries. In de heterogene groepjes zullen de niet-Friestalige leerlingen steun hebben aan de Friestalige leerlingen op het gebied van de Friese woordenschat. De taligere leerlingen kunnen de leerlingen met minder taalgevoel helpen bij het maken van goedlopende zinnen in het interview.
- Als het lastig is om zelf goede vragen te bedenken voor het interview, dan kan het handig zijn om de 'Helpkaart - Ynterviewe' met de leerlingen door te nemen. Die 'Helpkaart' kan door de leerlingen ook zelfstandig gebruikt worden en is te vinden onder 'Ekstra' in dit project.
- Stel hogere of lagere eisen aan de formulering van de antwoorden op de interviewvragen. De geschreven zinnen kunnen complexer (samengestelde zinnen, zinnen die sfeer aangeven) of eenvoudiger zijn. Dat kan afhangen van het taalniveau en het niveau van het Fries in de groepjes.
- Moedig de leerlingen aan om hun vragen aan opa en oma in het Fries te stellen en met elkaar in het Fries te overleggen over de opdracht. Friestalige leerlingen kunnen niet-Friestalige leerlingen zo op een natuurlijke manier helpen bij het verstaan en spreken van het Fries.
- Voor leerlingen en/of opa's en oma's die het Fries niet beheersen (of het bijvoorbeeld moeilijk vinden om persoonlijke herinneringen te delen in het Fries of snelle aantekeningen te maken in het Fries), kan het Nederlands (of een andere taal) helpen in het gesprek. De uitwerking van het interview is wel in het Fries.
- De leerlingen werken aan de schrijfdoelen in het rrF. Als er binnen het profiel van jullie school nog geen eisen worden gesteld aan schrijfdoelen, dan kan ervoor gekozen worden om de teksten in het Nederlands te schrijven. In dat geval werken de leerlingen niet aan de Friese schrijfdoelen die in deze les worden beschreven en zullen die doelen dus niet behaald kunnen worden. Wel zijn de leerlingen bezig met doelen op het gebied van geschiedenis en cultuur. Jullie kunnen er natuurlijk ook voor kiezen om aan jullie ambities te werken en de leerlingen uit te dagen om de teksten in het Fries te schrijven als dat kan.

Evaluatie

Na de uitvoering van de projectopdracht kunnen de leerlingen een zelfevaluatie over de opdracht invullen. De zelfevaluatie is te vinden bij 'Ekstra' in dit project.

Het observatie-instrument 'Ynterview' kan worden gebruikt om onafhankelijk de taalontwikkeling op het gebied van het houden van een interview in kaart te brengen. Dat

observatie-instrument is alleen geschikt als het houden van het interview op dat moment geobserveerd wordt. Voor het observeren van het taalgebruik in de geschreven tekst is het observatie-instrument 'Skriftlik ferslach' beter geschikt. De observatie-instrumenten zijn te vinden onder 'Ekstra' in dit project.

Stavering en skriuwen

De letters ea

Handleiding voor de leerkracht

In deze les leren de leerlingen de spellingsregels die bij de letters ea horen. Ze oefenen met spellingsopdrachten en schrijven een korte tekst

Regels

De regels die bij de ie horen zijn:

- Bij de ea hoor je twee klanken: de ee en de u.
- De gebroken ea-klank klinkt als: jè. Na de breking schrijf je twee medeklinkers.

Vorbereiding

- Zorg er voor dat de apparatuur klaar staat die de leerlingen nodig hebben om de les te kunnen maken.
- Neem de les zelf van te voren door. De les is te vinden bij 'Learnmiddelen' in Spoar 8. Klik bij Meunstertún op 'Oefenmateriaal Stavering' en kies de letters ea. Plan de les in voor de leerlingen door op de knop 'Ynplanne' rechtsboven te klikken.

Beschrijving

1. Introduceer de regel. Dat kan door klassikaal het begin van de les op het digibord te bekijken.
2. De leerlingen gaan zelfstandig aan de slag met de opdrachten.
3. Als de opdrachten klaar zijn, kunnen de leerlingen aan de slag met de educatieve game 'Meunstertún' over woordenschat, spelling en grammatica.

Differentiatie

- Als het moeilijk is om zelfstandig aan het werk te gaan met de opdrachten, kunnen de opdrachten ook in een tweetal gemaakt worden of laat leerlingen die meer instructie nodig hebben met elkaar aan de instructietafel zitten.

Let op!

Het leren van spelling staat in dienst van het schrijven van teksten. De spellingslessen hebben het doel om de leerlingen zich beter vertrouwd te voelen met het schrijven van Friese teksten en dat de kwaliteit van de eigen geschreven Friese teksten beter wordt.

Verbind de spellingslessen zoveel mogelijk aan teksten. Laat de leerlingen regelmatig zelf teksten schrijven en koppel daar het oefenmateriaal voor de spelling aan. Wijs de leerlingen bij het schrijven en nakijken van de tekst nog eens op de spellingsregels waar ze mee geoefend hebben.

Zichtbaar in de klas

Woordenlijst letters ea

beam	beammen
tean	teannen
dream	hearre
keal	sleatten
pleats	fearren

Bij het schrijven van teksten

De schrijfo opdracht

Deze opdracht kan helemaal los aangeboden worden van bovenstaande spellingsles.

- Kies een creatieve opdracht en vertel de leerlingen dat zij in het Fries zullen schrijven. Als de leerlingen zich niet vertrouwd voelen. ('ik kan niet Fries schrijven') wijs ze er dan op dat het gaat om het creatieve proces en de inhoud van de tekst en in eerste instantie niet op de correcte spelling. Bekijk 'differentiatie' voor meer mogelijkheden.
- Laat de leerlingen eerst een brainstorm doen. Waaraan denken ze bij het onderwerp en de opdracht? Wat willen ze gebruiken in hun verhaal? Laat ze een kladversie maken van hun tekst.
- Als de leerlingen tevreden zijn over de eerste versie van de tekst, kunnen zij naar de spelling kijken. Wat hebben ze geoefend in de spellingsles? Is dat in de tekst ook goed gegaan? Laat ze er eventueel met zijn tweeën naar kijken. Verbeter de fouten en schrijf de laatste versie van de tekst.
- De teksten zijn klaar! Suggesties: Laat de leerlingen de tekst aan elkaar voorlezen, maak van de teksten een boekje, bewaar de teksten in een verhalenschrift, publiceer de teksten in de schoolkrant of in een nieuwsbrief naar ouders of hang de teksten op in de klas. Dit is natuurlijk ook afhankelijk van de soort tekst die geschreven is.

Differentiatie

Als het schrijven in het Fries moeilijk is, laat de leerlingen dan in tweetallen werken. Friestalige leerlingen kunnen niet-Friestalige leerlingen helpen met de Friese woordenschat, talige leerlingen kunnen minder talige leerlingen helpen met het handig omgaan met woorden en zinnen en creatieve leerlingen kunnen minder creatieve leerlingen helpen met ideeën en vormen. Als niet alle leerlingen zich vertrouwd voelen met het schrijven in het Fries, kunnen (sommige) leerlingen de schrijfo opdracht ook in hun eigen taal doen (Nederlands of een andere taal). Laat de leerlingen die het verhaal niet in het Fries geschreven hebben de tekst vertalen met behulp van internet. De website www.frysker.nl heeft de mogelijkheid om teksten te vertalen van het Nederlands in het Fries. Laat de leerlingen de Friese versie opschrijven of uitdrukken. Laat ze in de Friese tekst op zoek gaan naar woorden die passen bij de spellingsregel waar ze mee geoefend hebben.

Reis troch de romte

Handleiding voor de leerkracht

De leerlingen schrijven een programma voor hun schoolreisje.

Tijdpad

Een lange activiteit van 60 minuten of twee keer 30 minuten.

De presentaties kunnen op andere momenten in de week worden gedaan

Doelen

Deze lesdoelen zijn gekoppeld aan doelen uit het referentiekader en worden automatisch afgevinkt.

- De leerlingen kunnen een keuze maken voor een schoolreisje dan hen aanspreekt. (In Gesprek/A2/Kan een plan of idee voorleggen en bespreken en afspraken maken).
- Ze schrijven (in tweetallen of groepjes) een dagprogramma (Schrijven/A2/Kan een kort stukje schrijven volgens een vast stramien).
- Ze presenteren hun programma aan de klas (Spreeken/A2/Kan in het kort beschrijven hoe hij/zij iets moet doen of maken of hoe iets werkt).

Andere doelen waaraan met deze taalactiviteit kan worden gewerkt, worden genoemd bij 'Differentiatie'.

Vorbereiding

- Zet het voorbeeld klaar (zie 'De taalactiviteit').
- Maak geschikte tweetallen of groepjes op basis van thuistaal of taalniveau.
- Lees de beschrijving en de 'Differentiatie' bij deze taalactiviteit en kies niveau *, ** of *** voor de leerlingen in jullie groep.

Beschrijving

1. Veel kinderen vinden het schoolreisje een van de leukste dingen in een schooljaar. Wat maakt een schoolreisje zo leuk?
Laat de leerlingen reageren.
2. Vertel de leerlingen dat ze zelf een schoolreisje mogen uitzoeken en daarvoor in het Fries een programma gaan maken. Laat het voorbeeld op het bord zien.
Sta stil bij de moeilijke woorden, bij de overzichtelijkheid van het document, bij de reistijd en bij de afwisseling in het programma.
3. Deel de groepjes of tweetallen in en laat ze met elkaar overleggen over wat een geschikt schoolreisje zou kunnen zijn.
De leerlingen kunnen op internet naar informatie zoeken, maar misschien zijn er op

school ook wel informatiefolders. Bij het maken van een keuze kunnen deze vragen helpen:

Wat is er allemaal te zien en te doen?

Waarom is dat zo leuk?

Wat is de reistijd?

4. De leerlingen bedenken het programma.

Laat de leerlingen eerst een kladder maken. De leerlingen moeten rekening houden met:

Hoe laat moet iedereen op school zijn?

Wat is de reistijd? En hoe laat zijn jullie dan op de bestemming?

Wat gaan jullie daar doen? Is er een programma om te volgen of mag iedereen vrij rondlopen?

Wanneer komen jullie bij elkaar? Bijvoorbeeld om te eten of een voorstelling te bekijken

Hoe laat zijn jullie terug op school?

Als er op niveau ** of *** wordt gewerkt, dan ook nog:

Wat moet iedereen meenemen? Is er extra informatie te geven over de bestemming?

Als er op niveau *** wordt gewerkt, dan kiezen de leerlingen ook nog een educatief uitstapje (zoals een bezoek aan een museum of een excursie op het wad) en verwerken dat in hun programma.

5. De leerlingen maken de programma's in een geschikte lay-out.

In het dagprogramma moet alles duidelijk worden omschreven, maar het mag er ook mooi uitzien. Wijs de leerlingen op het gebruik van een woordenboek voor moeilijke Friese woorden (bv. www.frysker.nl).

6. Alle groepjes presenteren hun dagprogramma.

De leerlingen laten het programma zien, vertellen erover en leggen uit waarom ze het zo hebben bedacht. De andere leerlingen mogen na de presentatie ook vragen stellen.

7. Bespreek de opdracht na.

Geschikte vragen daarbij zijn: konden jullie het in jullie groepje eens worden over de bestemming van het schoolreisje? Als dat lastig was: hoe hebben jullie dat opgelost? Hoe was het om na te denken over het programma? Kwamen jullie daar gemakkelijk uit? Paste alles wat jullie wilden in het programma? Hebben jullie overlegd in het Fries? Hoe ging dat? Konden jullie de Friese woorden vinden voor het programma? Waren er bijzondere programma's bij? Waren er dagprogramma's die veel op elkaar leken?

Differentiatie

In de beschrijving wordt de mogelijkheid gegeven om op drie niveaus bezig te zijn met deze opdracht. De doelen op niveau * worden automatisch afgevinkt in het doelenkader. Suggesties voor aanbod op niveau ** en *** zijn optioneel en worden daarom niet automatisch afgevinkt in het doelenkader.

- Niveau *: De leerlingen maken een keuze voor een schoolreisje en schrijven daarvoor een dagprogramma. Ze presenteren hun plannen aan de klas.
- Niveau **: De leerlingen maken een keuze voor een schoolreisje van één of meerdere dagen en schrijven daarvoor een programma met meer informatie, zoals informatie over de bestemming en wat de leerlingen mee moeten nemen. Ze presenteren de plannen aan de klas. Dan wordt ook gewerkt aan Schrijven/B1/Kan feitelijke informatie samenvatten.

- Niveau ***: De leerlingen maken een keuze voor een schoolreisje voor meerdere dagen en schrijven daarvoor een programma. De leerlingen kiezen ook een educatief uitstapje en verwerken dat in het programma. Hun plannen presenteren ze gedetailleerd aan de klas. Dan wordt er gewerkt aan Schrijven/B1/Kan feitelijke informatie samenvatten en Spreken/B1/Kan details toelichten, zaken uitleggen en toelichten.

Binnen een groep kunnen grote verschillen zijn. In de klas kan ook per groepje worden gedifferentieerd door sommige leerlingen of groepjes op niveau * te laten werken en andere leerlingen of groepjes op niveau ** of ***.

Stimuleer de leerlingen om in het overleg over de opdracht Fries met elkaar te praten, om zo aan de 'in gesprek'-doelen te werken. Daag de Friestalige leerlingen uit om hun taal vast te houden, ook als ze samenwerken met leerlingen die niet Friestalig zijn. Op die manier helpen ze de niet-Friestalige leerlingen bij het luisteren en verstaan van het Fries.

Voor leerlingen voor wie de praatdrempel nog te hoog is, kan ervoor worden gekozen om geen Fries te spreken in het overleg. Zij werken dan niet aan doelen op het gebied van in gesprek gaan, maar wel aan doelen op het gebied van luisteren en verstaan van het Fries, door het Fries van de andere leerlingen.

Evaluatie Het observatie-instrument 'mûnling oerlis' (NL = 'mondeling overleg') kan bij stap 3 en 4 worden ingezet. Maak de keus om de leerlingen individueel te observeren of als groepje. (gebruik dan het instrument voor het observeren van de groep)
Gebruik het observatie-instrument 'skriftlike ynstruksje' (NL = 'schriftelijke instructie') na stap 5.

Het instrument 'presintaasje' (NL = 'presentatie') kan worden ingezet bij stap 6.
De observatie-instrumenten zijn te vinden bij 'Evaluaasje'.

Gebruik de observaties om de ontwikkeling van de leerlingen te volgen of voor feedback naar de leerlingen. Als sommige items niet in te vullen zijn, laat die dan leeg.

Frisia Leesbegriptoets

Handleiding voor de leerkracht

Met de Leesbegripstoetsen krijg je grip op de Friese leesbegripsvaardigheid. Gebruik de toetsen om een indruk te krijgen van het instapniveau én de voortgang van de leerlingen. Dat kan helpen om het Friese lesaanbod op de leerling(en) af te stemmen.

Voor wie?

De Leesbegriptoets B1.1 is geschikt voor leerlingen van groep 7 in het basisonderwijs.

Organisaasje

Neem de B1.1 Eintoets voor groep 7 af aan het einde van het schooljaar. De toets dient als eindmeting om de voortgang van de leerlingen in kaart te brengen en is qua moeilijkheid vergelijkbaar met de Starttoets.

De toets duurt 30 minuten en bestaat uit twee teksten met in totaal zo'n 20 vragen.

Evaluasje

Een score tussen de 58% en 78% geeft aan dat een leerling het niveau van de toets beheerst.

Referinsjenivo's

< A1.1 betekent dat een leerling onder het A1-niveau zit.

A1.1 (=A1) betekent dat een leerling in alle gevallen een paar losse dingen van het Fries kent, zoals telwoorden, groeten, de dagen van de week enzovoort.

A1.2 betekent dat een leerling op weg is naar A2.1.

A2.1 (=A2) betekent dat een leerling korte teksten over makkelijke onderwerpen met frequente woorden uit de spreektaal begrijpt.

A2.2 betekent dat een leerling op weg is naar B1.1.

B1.1 (=B1) betekent dat een leerling langere teksten met vaak voorkomende woorden uit de schrijftaal begrijpt.

B1.2 betekent dat een leerling heel makkelijk lastigere teksten over schoolonderwerpen van meerdere bladzijden begrijpt.

B1+ betekent dat een leerling vlot lange en lastige teksten over allerhande onderwerpen begrijpt.

Stavering en skriuwen

De letters oai

Handleiding voor de leerkracht

In deze les leren de leerlingen de spellingsregels die bij de letters oai horen. Ze oefenen met spellingsopdrachten en schrijven een korte tekst en skriuwe in koarte tekst.

Regels

De regels die bij de oai horen zijn:

- Nederlandse woorden met ooi schrijven wij in het Fries met oai.

Vorbereiding

Zorg er voor dat de apparatuur klaar staat die de leerlingen nodig hebben om de les te kunnen maken.

Neem de les zelf van te voren door. De les is te vinden bij 'Learnmiddelen' in Spoar 8. Klik bij Meunstertún op 'Oefenmateriaal Stavering' en kies de letters oai.

Plan de les in voor de leerlingen door op de knop 'Ynplanne' rechtsboven te klikken.

Beschrijving

1. Introduceer de regel. Dat kan door klassikaal het begin van de les op het digibord te bekijken.
2. De leerlingen gaan zelfstandig aan de slag met de opdrachten.
3. Als de opdrachten klaar zijn, kunnen de leerlingen aan de slag met de educatieve game 'Meunstertún' over woordenschat, spelling en grammatica.

Differentiatie

- Als het moeilijk is om zelfstandig aan het werk te gaan met de opdrachten, kunnen de opdrachten ook in een tweetal gemaakt worden of laat leerlingen die meer instructie nodig hebben met elkaar aan de instructietafel zitten. y de ynstruksjetafel sitte.

Let op!

Het leren van spelling staat in dienst van het schrijven van teksten. De spellingslessen hebben het doel om de leerlingen zich beter vertrouwd te voelen met het schrijven van Friese teksten en dat de kwaliteit van de eigen geschreven Friese teksten beter wordt.

Verbind de spellingslessen zoveel mogelijk aan teksten. Laat de leerlingen regelmatig zelf teksten schrijven en koppel daar het oefenmateriaal voor de spelling aan. Wijs de leerlingen bij het schrijven en nakijken van de tekst nog eens op de spellingsregels waar ze mee geoefend hebben.

Zichtbaar in de klas

Woordenlijst letters oa

rotsoai	ploai
moai	toernoai
goaie	koai
proai	apekoai
foai	konfoai

Bij het schrijven van teksten

De schrijfo opdracht

Deze opdracht kan helemaal los aangeboden worden van bovenstaande spellingsles.

- Kies een creatieve opdracht en vertel de leerlingen dat zij in het Fries zullen schrijven. Als de leerlingen zich niet vertrouwd voelen. ('ik kan niet Fries schrijven') wijs ze er dan op dat het gaat om het creatieve proces en de inhoud van de tekst en in eerste instantie niet op de correcte spelling. Bekijk 'differentiatie' voor meer mogelijkheden.
- Laat de leerlingen eerst een brainstorm doen. Waaraan denken ze bij het onderwerp en de opdracht? Wat willen ze gebruiken in hun verhaal? Laat ze een kladversie maken van hun tekst.
- Als de leerlingen tevreden zijn over de eerste versie van de tekst, kunnen zij naar de spelling kijken. Wat hebben ze geoefend in de spellingsles? Is dat in de tekst ook goed gegaan? Laat ze er eventueel met zijn tweeën naar kijken. Verbeter de fouten en schrijf de laatste versie van de tekst.
- De teksten zijn klaar! Suggesties: Laat de leerlingen de tekst aan elkaar voorlezen, maak van de teksten een boekje, bewaar de teksten in een verhalenschrift, publiceer de teksten in de schoolkrant of in een nieuwsbrief naar ouders of hang de teksten op in de klas. Dit is natuurlijk ook afhankelijk van de soort tekst die geschreven is.

Differentiatie

Als het schrijven in het Fries moeilijk is, laat de leerlingen dan in tweetallen werken. Friestalige leerlingen kunnen niet-Friestalige leerlingen helpen met de Friese woordenschat, talige leerlingen kunnen minder talige leerlingen helpen met het handig omgaan met woorden en zinnen en creatieve leerlingen kunnen minder creatieve leerlingen helpen met ideeën en vormen. Als niet alle leerlingen zich vertrouwd voelen met het schrijven in het Fries, kunnen (sommige) leerlingen de schrijfo opdracht ook in hun eigen taal doen (Nederlands of een andere taal). Laat de leerlingen die het verhaal niet in het Fries geschreven hebben de tekst vertalen met behulp van internet. De website www.frysker.nl heeft de mogelijkheid om teksten te vertalen van het Nederlands in het Fries. Laat de leerlingen de Friese versie opschrijven of uitdrukken. Laat ze in de Friese tekst op zoek gaan naar woorden die passen bij de spellingsregel waar ze mee geoefend hebben.